KADIN
(nisa, imree)

Kadın kavramı, nisa ve imree sözcükleriyle ifade edilmiştir. Nisa, ayrıca Kur'an'ın bugünkü tertip sırasıyla 4. suresinin (iniş sırasıyla 98. sure) de adıdır. Kur'an'da ayrıca, Hz. Meryem'in adını taşıyan bir sure ile 'haklan için mücadele eden kadın' anlamında bir sure de yer almaktadır: Mücâdile.

Bütün bunlar, kadın konusunun Kur'an terminoloji ve mesajı açısından büyük önem taşıdığının göstergeleridir.

Kadın anlamında iki kelime kullanılmıştır: Nisa ve imree. Birincisi 50 küsur yerde, ikincisi 30 civannda yerde geçer.

İslam, kadını çok kötü bir konumda buldu ve tüm karşı çıkışlara rağmen onu oldukça iyi bir duruma getirdi. Daha iyi bir konuma ulaştırılması için de önerilerde bulundu. Ne yazık ki, Hz. Peygamber'in bu dünyaya veda edişinin hemen ardından, bu önerilerin tam tersi yapılarak kadına Kur'an'ın ve Peygamber'in verdiği haklar bir bir geri alındı. İslam Peygamberi'nin dünyadan ayrılışından sonra hortlayan müşrik Arap şuuraltının, en zalim tahriplerini sergilediği alanlardan biri de kadın haklarıdır demek, abartma olmayacaktır. Kaldı ki, bunu söyleyen bin dört yüz küsur yıl sonrasının din âlimleri olan bizler değiliz, Peygamber'in en seçkin sahabîleri de aynı gerçeği ifade etmektedir. Hz. Ömer'in oğlu Abdullah -ki sahabenin fıkıh bilgisi ve dirayetiyle önde gelenlerinden sayılır- şöyle diyor:

"Peygamberimiz zamanında, hakkımızda bir ayet iner korkusuyla kadınlarımız hakkında ileri geri konuşmaktan ve onlara karşı pervasızca davranmaktan çekinirdik. Hz. Peygamber vefat edince rahatça konuştuk ve gönlümüzce davrandık. (Buharî, nikâh 80)

Çağdaş bir fakîhin, Prof. Dr. Mehmet Erdoğan'ın bu İbn Ömer (ölm. 74/693) sözüne getirdiği yorum, bizim yukarıdan beri söylemeye çalıştığımızın veciz bir ifadesidir:

"Bu söz, peygamberliğin gelişiyle birlikte, Hz. Peygamber tarafından başlatılmış olan 'kadınlara yönelik iyileştirme' sürecinin, Peygamber'in vefatından sonra maalesef yürütülemediğini, tam aksine, unutturulmaya çalışılan o eski Arap bakışının yeniden canlandığını ve ortaya çıktığını gösteriyor. Hal böyle olunca, özellikle fıkhın oluşumu sırasında bu bakış açısının kadınlarla ilgili fıkhı hükümlerin ortaya konulmasında ya da değiştirilmesinde etkin/belirleyici olduğu kaçınılmaz gözüküyor." (Mehmet Erdoğan, *Tesettür Meselesi,* 179-180)

İşin en ürkütücü tarafı, bu tahriplerin 'din-İslam' adı altında yapılması ve her biri için din içinden birer kılıf bulunmasıdır. Bu kılıfı bulmak için en verimli yol olarak hadis uydurma yolu seçilmiştir. Putperest veya yarı putperest kadın düşmanı Arap örflerini dinleştirmek için akıl almaz yalanlar söylenerek bunlar 'hadis' adı altında Peygamber'e mal edilmiştir. Bununla da yetinilmemiş, Kur'an ayetleri üzerinde anlam kaydırmalarına gidilmiş, yorum adı altında, ayetlere eklemeler yapılmış ve buradan hareketle ulaşılan kadın aleyhtarı sonuçlar hızlı bir biçimde fetvalaştırılarak 'müfta bih kavil: fetvaya esas olan söz' veya 'ulemanın icmaı' yaftalarıyla nasların (vahiy normlarının) üstüne çıkarılmıştır.

tslam dünyasında kadın haklarıyla ilgili bugünkü kabullerin büyük çoğunluğu vahiy kaynaklı tespitler olmaktan çok, Hristiyan konsillerinin kararlarını andıran ulema fetvalarıdır.

Bu fetvaların daha uzun süre din olmaya devam edeceği söylenebilir. Çünkü Ortadoğu'da kitleleri çağ dışı ve İslam dışı despotizmlerle güden siyasetlerin kadın haklarını geleneksel çerçevenin dışına çıkarmaları, bindikleri dalı kesmeleri olur. Hiç kimse bindiği dalı kesmek gibi bir 'fedakârlık' içine girmez. Bu dal, ancak ona binerek hayat sürenlerin kahrı altında ezilen halk kitlelerinin, özellikle kadınların kıvamı}la (baş kaldırmasıyla) kesilebilir.

Ne yazık ki, İslam dünyasında bu kıyamdan öncelikle yararlanacak olan kadınlar, kendileri için çırpınan düşünce ve düşünürlerin yanında olmak yerine onları 'yan şeytan, fitne unsuru' ilan edenlerin

yanında durmaktadır. Cumhuriyet'in açtığı özgür irade ve düşünce ufku sayesinde farklı duran Türkiye'de de son yıllarda ruhban zulmüne destek yönünde ürkütücü bir ilerleme görülmektedir.

Bu kıyam olmasın diye Ortadoğu despotizmleri her türlü tedbiri almaktadır. Ortadoğu halklarının bunu fark etmeleri hem bu topraklardaki despotizmlerce istenmiyor hem de İslam'ı 21. yüzyılın gözünde karanlık ve kanlı göstermeyi temel strateji yapmış emperyalist Batı dünyasınca...

KADININ ÖRTÜNMESİ MESELESİ

Öncelikle şunu ifade etmeliyiz: Burada ele alacağımız mesele, kadınların örtünmeleriyle ilgili siyasal-sosyolojik alanda yıllardır sürüp giden ve bize göre, emperyalist Batı kodamanlarının iğvasıyla sürekli çözümsüz bırakılan 'üniversitelerde ve kamu dairelerinde türban kullanmak' meselesi değildir. İşin o yanı, söylediğimiz gibi, bir siyasal-sosyolojik meseledir, bir tercih meselesidir. Din, öyle bir örtünmeyi emretmese de bazı insanlar tercihlerini o yönde kullanabilirler. Ve biz, o tercihleri insan hakları bağlamında savunuruz. Nitekim biz, genç kızların üniversite eğitimlerinde başlarını türbanlamalarını onların hakkı olarak gördük ve savunduk. Bu ayrı bir iştir, başı örtmenin İslam'ın emri olduğunu iddia etmek ayrı bir iştir. Biz, tercihini başını kapatmak veya türbanlamak yönünde kullananların bu tercihlerine karşı çıkılmamasını savunurken, bunu dinin emri olarak lanse etmeye kalkanların, din adına yalan söylediklerini veya cehalet sergilediklerini de ifade etmekteyiz. Neyi ne için ve hangi gerekçeyle savunduğumuzu bilmeliyiz. Aksi halde, onun bunun dayatmalarına hizmetçilik etmek gibi onursuz bir konuma düşeriz.

Meseleyi üç madde halinde özetlemek istiyoruz:

1. Şöyle veya böyle, başını türbanlamayı tercih edenlerin, işe dini-imanı karıştırmadan, bu tercihlerine saygı duymalıyız.

Çünkü bu, bir insan hakları meselesidir ve insan haklarına saygılı olmak herkesin borcudur.

2. Başını türbanlamayı dinin emri olarak gösterenlerin işin esasını

bilmediklerini veya bilerek din adına yalan söylediklerini tespit ve ilan etmeliyiz.

3. Başını örtme yönünde kullanılan tercihlere saygı, kamusal alanda görev yapanlar için geçerli olmamalıdır.

Çünkü Kur'an, takvanın (daha dindar olmanın) insanlar arasında bir üstünlük ölçüsü yapılmasını istememektedir. Takva, insanla Allah arasında bir değer ölçüsüdür. (Hucurât, 13) Takvayı insanlar arası ilişkilerde bir üstünlük ölçüsü yaptığınızda din adına riyanın saltanatına teslim olursunuz. Çünkü herkes 'takva'nın rantından yararlanmak için riyakâr takvacılığını dinleştirir. Bunun sonu, dinin de toplumun da çöküşüdür.

Kamusal alanla kastımız nedir? Kamusal alan, devlet hizmetlerini verenlerin oluşturdukları alandır. O alanda tercihler öne çıktığında kaos doğar. O alanda devletin koyduğu kurallar öne çıkarılmalı, egemen olmalıdır. "Devlet, kamusal alanda dindarlığı öne çıkarmışsa ne olacak?" diyemezsiniz, çünkü din böyle bir şeye izin vermez.

İslam fikir mirasını dikkatle değerlendirenler bu söylediklerimizin Asrısaadet'teki dayanaklarını rahatlıkla bulabilirler. Biz bir örnek verelim:

Hz. Ömer, camide ağlayan bir sahabîye şöyle diyor: "Kardeş, bu yaptığını evinde yapsaydın, değer verirdim, ama burada hiçbir anlam ifade etmiyor." Ölümsüz Ömer, burada muhteşem bir Kur'an mesajının altını çizmektedir: Takva hassasiyetinin ürünü olarak görülmesi gereken bir ağlayış, insanlar arasında sergilendiğinde işe riya karışabileceğinden bütün anlamını yitirmektedir. O ağlayış, kişi ile Tanrı arasında kalacak şekilde sergilenirse değerli olmaktadır. Hz. Ömer'in, üzerinde olduğumuz konudaki mesajı bu kadarla da bitmemiştir. Büyük halife, camide farz namazların dışında namaz kılanları cezalandırmıştır. Hatta İbn Abbas, Ömer tarafından verilen sopa cezasının infazında kendisinin görevlendirildiğini söylemektedir. Şimdi soralım:

Hz. Ömer, insanları daha çok namaz kıldıkları için mi sopa cezasına maruz bırakıyordu? Hayır! Hassasiyet ve mesaj belli: Kamusal alanda, halkın görüşüne açık mekânlarda 'takva' tercihini öne çıkarmak, toplumu ve dini ifsat eder. Neden? Riyayı geçerli hale

getirdiği ve Allah ile kul arasında kalması gereken takvanın kamusal alanda belirleyici olma noktasına taşınmasına sebep oluşturduğu için.

Hz. Ömer, meseleyi tam belkemiğinden yakalamıştır. Cami, İslam'ın resmî ibadetinin resmî icra mekânıdır. Burada herkes aynı namazı kılacaktır. Fazla, yani tatavvuan namaz kılıp kendisinin takvada ileri olduğu yolunda bir kanaat yaratmak dine aykırıdır. Nafile namaz kılacak olan bunu, halkın ortasında değil, insanların göremeyeceği bir mekânda yerine getirmelidir, islam buna ancak o zaman değer yükler. Kamunun ortak alanı olan camide **nafile** namaz kılarak (resmî ibadet olan farza ilave yaparak) kendisini öne çıkaran kişi, dine aykırı bir iş yapmaktadır. Bu aykırılığın hem din hem de hukuk adına engellenmesi gerekir.

Demek oluyor ki, hiç kimse "Ben takvamı öne çıkararak her yerde istediğim kadar namaz kılarım, istediğim gibi başımı, yüzümü, burnumu kapatırım" diyemez. Demesine izin verilirse kamuya hizmet edenlerin tercihleri belirleyici olmaya başlar ve bunun sonu riyakârlık, karmaşa, sömürü ve nihayet engizisyon olur.

Kamusal alan, resmî daire veya devlet binası değildir. Kamusul alanın belirlenmesinde kıstas, hizmettir. Kamusal alanın mümessili, hizmeti verendir, alan değil. O halde, biraz önce değindiğimiz kısıtlamalar hizmeti verenler için geçerli kılınacak, hizmeti alanlar için değil. Üniversitede okuyan insanların başlarını istedikleri gibi kapatmaları onların tercihidir ve bu tercihe anlayış gösterilmelidir. Bu anlayış gösterilirken, gerekçe 'dinin emri' falan olmamalıdır; çünkü dinin böyle bir emri yoktur. Gerekçe insan haklarıdır, bireyin özgür tercihidir.

Meselenin din açısından tahlili:

Geleneksel fıkhın kabulleri esas alındığında kadının örtünmesini bir 'din emri' olarak görmek, mümkün değildir. Bu kabullerden yola çıktığımızda örtünme, sosyal konum belirleyici bir örf olur. Geleneksel anlayış, bu noktada çok ciddi bir çelişki içindedir. Bu anlayış, kadın ve örtünme konusunda iki ayrı icma'dan söz eder:

1. Köle ve câriye kadınların avretlerine (örtünmesi gereken yerlerine) baş ve göğüslerin dahil bulunmadığı,

2. Köle ve câriye olmayan kadınların yani hür kadınların el ve yüz dışındaki tüm vücut bölgelerinin avret olduğu ve sonuç olarak da örtülmesi gerektiği.

Şimdi bu icma'ların birincisi doğru ise ikincisinin şu şekilde düzeltilmesi gerekir: Hür kadınların örtünmesi gereken yerleri, yüz ve elleri dışındaki tüm bölgelerdir. Oysaki günümüz gelenekçileri örtünmeden söz ederken sadece 'kadının' demekte 'hür' sözünü kullanmamaktadır. Çünkü günümüzde hür kadın, köle-câriye kadın ayrımının olmadığını biliyorlar.

Birinci icma' doğru ise (yani böyle bir icma' dinen mümkün ise ve varsa) o zaman örtünme konusu bir din emri olmaktan çıkar, sadece sosyal konum belirleyici örfî bir düzenleme olur.

Birinci icma' yok veya isabetsiz sayılıyorsa o zaman icma' denen kavram ve kuruma geleneksel anlayışın yüklediği bağlayıcılık temelden çöker. Bir kurum bir yerde bağlayıcı, bir başka yerde isabetsiz ve işe yaramaz olabiliyorsa kitlelerin kaderi o kavram ve kuruma teslim edilemez.

Geleneksel fıkha göre, kadınlar hür ve câriye olarak iki kısma ayrılmaktadır. Cariyelerin örtünmesi tıpkı erkeklerinki gibidir. Yani onlar edep yerlerini örttüklerinde örtünme görevlerini yerine getirmiş olurlar. Dahası da var: Cariyeler, örtünmeme serbestisine sahip olarak kalmazlar, örtünmemeleri şart koşulur. Hatta, namaz kılarken bile, örneğin başlarını örtmelerine izin verilmez. Bu anlayış ve kuralın Kur'an'ın neresine dayandığını soran olmamıştır. Hesaplara uygun düştüğü için bir din buyruğu gibi yaşatılmaktadır.

Hz. Ömer gibi bir sahabînin, başı örtülü olarak namaz kılmakta olan bir câriye kadının başını kamçısıyla açtığı ve onu: "Aç şu başını, Allah'ın cezası aşağılık kadın! Sen hür kadınlara mı özeniyorsun?" diye azarladığı, hatta dövdüğü rivayeti konuyla ilgili kaynaklarda yazılıdır. (Örneğin bk. Serahsî, *el-Mebsût,* 2/108, 12/368)

Burada iki ihtimal var:

1. Ömer'in bu yaptığı bir bid'at olarak reddedilecektir ki, bizce de doğrusu budur. Çünkü Kur'an, hiçbir emrini, özellikle ibadetleri hürler ve cariyeler için iki ayrı düzenlemeye tabi tutmamıştır. Eğer tutsaydı zaten evrensel din olmazdı; bir sınıf ideolojisi olurdu.

2. Ömer'in davranışı bir bid'at değil, dinin bir uygulamasıdır. O zaman örtünmenin bir din emri olduğunu iddia etmek, tutarsızlık olur. Çünkü Allah, kullarından her sosyal sınıf için ayn bir din göndermemiştir. Örtünme, kadınların bir sınıfı için bir türlü, ötekisi için başka bir türlü oluyorsa bir din emri olmaktan çıkar, sosyolojik bir sınıf göstergesi olur. O zaman da şunu söylemek gerekir: Bugünkü dünyada hür-câriye, hür-köle gibi ayrımlar olmadığına göre, örtünme diye bir din emri de olamaz. İsteyen istediği gibi giyinebilir.

Olaya Kur'an açısından bakalım:

Şu bir gerçek ki Kuranda kadının örtünmesiyle ilgili açık emirler vardır. Ancak bu emirler, bugünkü İslam dünyasında, özellikle Arap-Acem coğrafyalarda bir 'baskı simgesi'ne dönüştürülen ve adına 'tesettür' (kelime anlamı: zorla, baskı ile kapanma ve kapatma) denen uygulamanın iddialarına asla destek vermez.

Kur'an'ın örtünme ile ilgili emirlerinin ayrıntılı bir anlatımını biz, *'Kur'an'daki İslam'* kitabımızın Nur suresi 31. ayetini açıklayan bölümüyle *'İslam Nasıl Yozlaşttnldı'* adlı eserimizin Kadın maddesinde verdik. Bu konu ayrıca, İslam hukuku alanının otoritelerinden biri olan Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'nin *'İlahîHikmette Kadın'* adlı eserinde tüm ayrıntılarıyla anlatılmıştır.

Kur'an'ın örtünme emri, abdest organlarını, o arada başı içermemektedir.

Başın örtülmesi bir sosyal durum göstergesidir, bir din buyruğu değil. Eskiden toplumun hürler sınıfına mensup olanlar 'serbest' sözcüğüyle tanıtılırdı. Serbest, Farsça'daki ser (baş) kelimesiyle best' (bağlanmış) kelimesinin birleşmesidir ki 'başı bağlı' demektir. Başı açık olanlar köleler, işçiler ve cariyelerdi; başı bağlı olanlar ise hür ve seçkin tabaka idi. Fıkhın, kadınları hürler ve cariyeler diye ikiye ayırmasının dayandığı mantık da budur: Kur'an'ın herhangi bir ayeti değil...

TARİHE YALAN SÖYLETİLİYOR

Başın, 'bir tel saç açık kalmamak üzere' örtülmesi gerektiğini iddia edenlerin yazıp çizdikleri ve genç nesillere ezberlettikleri korkunç bir yalan daha var: Güya, Cahiliye döneminde kadınlar çırılçıplak gezerlerdi, İslam gelip bu rezilliğe son verdi ve kadını kapattı.

Bu iddia gerçekleri ters yüz eden açık bir yalandır. Bunun tam tersi doğrudur: Kadınların başlarının ve yüzlerinin kapatılması sadece Cahiliye örfünün temel uygulamalarından biri değil, çok eski dönemlerin temel Ortadoğu uygulamalarından biridir. Tevrat'ta ve Rabinik literatürde başörtüsü ve peçe açıkça ve ısrarlı biçimde yer almaktadır:

"İsrail kızlarına başı açık dışarıda dolaşmak yakışmaz. Karısının saçlarını göstermeye izin veren erkeğe lanet olsun. Kendini göstermek için başını açan kadın yoksulluğa sebep olur."

Aynı kurallara göre, başı açık bir kadın çıplak kabul edilmektedir. (Manachem Brayer'in *The Jewish Woman in Rabbinic Literature*'den naklen Bedriye Yılmaz, *Örtünmenin Anlamlan,* 29)

Aynı anlayış ve gelenek Hristiyanlıkta da vardır. Ve Hristiyanlığın bu anlayışı, Pavlus tarafından (bk. Korintoslulara Mektuplar) radikal bir dinî buyruk olarak İncil'de korunmuştur ve gerekçesi de erkeğin kadın üzerindeki hâkimiyetinin göstergesi olarak gösterilmiştir. Dahası var:

Pavlus'a göre, kadının başını açık tutması, onun fahişeliğinin göstergesidir.

Cahiliye dönemi Arabistanına gelince, oradaki anlayış da Yahudi ve Hristiyan geleneğindekinin aynısı, hatta daha da şiddetlisidir. İşin bu yanı, Ahmed Muhammed el-Hûfî'nin Cahiliye şiirini anlatan *el-Mer'tü fi'ş-Şi'ri'l-Câhilî* adlı eserinde incelenmiştir.

Yahudi-Hristiyan-Cahiliye anlayışında baş ve yüzün örtülmesi köle olmamanın, soylu ve hür olmanın temel göstergesidir. Dahası, başı örtmek iffetli olmanın da göstergesidir. Şimdi meseleyi biraz daha yakından görelim:

Başın ve bazı yorum ve uygulamalara göre yüzün örtülmesi, (peçe ve türban) birçok kavram ve kurum gibi Cahil iye döneminde de vardı; ilk kez İslam tarafından getirilmedi. İslam, bu Arap örfünü ele alıp kendi anlayışına göre tadil etti. Yani bir kısmını baki kılıp bir kısmını dışta bıraktı.

Başı, yüzü hatta vücudunun büyük bir kısmı açık gezenler (hatta böyle gezmeye memur edilenler), Cahiliye Arabının bir tür eşya gibi gördüğü (hatta İbn Abbas'a göre, hayvan gibi gördüğü) köle-câriye kadınlardı. Hür kadınlar, yüzleri ve başları da dahil sıkı bir biçimde kapatılıyordu. Onların erkekleri tahrik için başvurdukları ve Kur'an'ın yasakladığı teberrüc yolu, kendilerini beğendirebilmek için süslü giysiler giyme yoluydu. Başlarını ve yüzlerini açmak onların haddine değildi. Çıplak gezdikleri iddiası ise tamamen yalandır. Başlarını açtıkları da yalan. Başlarını ve yüzlerini kapatıyorlardı. Cahiliye Arabi, diri diri toprağa gömdüğü kadına baş açtınr mı?

Cahiliye'nin kadına reva gördüğü birçok zulüm, hadis patentli uydurmalarla ustalıklı bir biçimde İslamîleştirildi. Hadis patentli şu uydurmalardaki kadın telakkisine bakın:

"Kadın için iki örtü vardır: Kabir ve kocası. Bunların en efdali de kabirdir."

"Kadının on avreti (örtülmesi gereken yeri, utanılacak yeri) vardır. Evlendiğinde kocası bunların birini örter. Geri kalan dokuz avret kadın öldüğünde örtülür." (Bu uydurmalar hakkında ayrıntılar için bk. Elbanî, *el-Ahâdîs ez-Zaîfa,* 3/585, hadis no: 1396-1397)

Bu uydurmalarda kadın, 'temizlenmesi ancak ölümle mümkün olan bir pislik' gibi tanıtılıyor. Her şey erkeğe, özellikle kocaya göre ayarlanıp uyarlanmış. Yine bir uydurmayla konmuş bir Cahiliye kuralı:

"Herhangi bir kadın, kocası ondan razı olarak ölürse cennete girer." (Uydurma için bk. Elbanî, age. 3/616, hadis no: 1426)

Kadını insandan çok bir leş gibi gösteren hadis patentli bir uydurma daha:

"Kadınlara selam verilmez ve kadınlar selam vermez." (Bu uydurma için bk. Elbanî, age. 3/623, hadis no: 1430)

Bunlar, kadına İslam'ın değil, Cahiliye'nin bakışlarıdır. Bunları İslamîleştirmek için tek yol vardı: Hadis uydurmak. Cahiliye tutkunları da bunu yaptı. Günümüzde bunları din diye savunarak cennete gideceğini sanan bir aldatılmış nesil yetiştirdiler.

Cahiliye âdetlerinin önemli bir kısmını kuşkuya mahal kalmayacak şekilde bilmekteyiz. Köle ve câriye olmayan kadınların baş ve yüzlerinin örtülmesi, önemli bir Cahiliye âdetidir.

HAMİDULLAH'IN PARMAK BASTIĞI GERÇEK

Cahiliye döneminde baş ve yüzün örtülmesi öylesine önemlidir ki, Darunnedve gibi bir 'Cahiliye parlamentosu' (tabir Hamidullah'ındır) binasında törenle başlar ve hayat boyu sürerdi. Asrısaadet araştırmalarının bu yüzyılda en büyük ismi sayılan Pakistanlı bilgin Prof. Dr. Muhammed Hamidullah, eseri *İslam Peygamberi'nde* Darunnedve'yi anlatırken Mekke Tarihi otoritesi Ezrakî'nin ünlü eseri *Ahbânı Mekke'ye* atfen bize bilgiler veriyor. Hamidullah'ın yazdıklarını, önce, Fransızca özgün metninden izleyelim:

"Si une fille atteignait l'âge de la puberté, on lui ouvrait la Darunnadwah, ou un membre du clan du gardien lui prépare sa robe et l'en revêtait; après quoi elle rentrait chez elle, pour ne plus sortir sans voile." (Hamidullah, *Le Prophète de l'Islam,* paragraphe: 1382)

"Bir kız buluğ çağına eriştiğinde Darunnedve ona açılır, burada, onu koruyan kabilenin üyesi onun özel giysisini hazırlar, ona giydirirdi. Sonra o kız, artık peçesiz-türbansız sokağa çıkmamak üzere, ailesinin yanına dönerdi."

Rahmetli Hamidullah hocamızın bir miktar tasarrufa tâbi tutarak çevirdiği bu satırların Ezrakî'deki şekli şöyledir:

"Kâneti'l-câriyetu iza hâdat udhilet Darennedve, sümme şakka 'aleyha ba'zu veledi Abd Menâf bin Abdiddar dir'ahâ, sümme derre'ehâ iyyahu ve'nkalabe bihâ ila ehlihâ fe haccebûhâ." (Ezrakî, *Ahbâru Mekke,* 1/178)

"Genç kız âdet görme yaşına geldiğinde Darunnedve'ye sokulurdu. Darunnedve'nin kotarıcılan olan Abd Menâf bin Abdüddaroğulları'ndan birisi genç kıza bir elbise hazırlar, giydirirdi. Genç kız, kendisine giydirilen bu elbiseyle ailesine dönerdi ve ailesi onun baş ve yüzünü örterdi."

Hamidullah'ın atıf yaptığı Ezrakî (ölm. 250/864), klasik devrin, Mekke'yle ilgili tek eserinin sahibidir.

Anlaşılan o ki, bugünün peçe ve türbanı savunan ekiplerinin "Arap Cahiliye kadınları yan çıplak dolaşırlardı da Kuran onları kapattı" diye iddia etmelerinin dayanağı yoktur. O takdirde şunu söylemek gerekir:

Yarı çıplak, hatta neredeyse tamamen çıplak dolaşan kadınlar vardı; ama onlar, birer eşya veya hayvan gibi alınıp satılan köle kadınlardı. Ne ilginçtir ki, köle kadınların o şekilde dolaşmalarına geleneksel İslam da izin vermiştir. Hatta, geleneksel fıkıh, onların o şekilde dolaşmalarını emretmiştir. Onlar, hürlerin aksine, isteseler de kapanamazlar. Bunun Kur'an'a uygun hiçbir yanı yoktur ama uygulama budur. Bizim üzerinde olduğumuz konu, 'hür' denen kadınların nasıl örtünecekleridir. Bugün köle diye bir sınıf olmadığına göre, tartışılacak mesele 'hür' kadınların yani bütün kadınların durumudur.

Söylemin şöyle devam etmesi kaçınılmaz olacaktır: Kuran, hür-köle ayrımı yapmadan tüm kadınların örtünmelerine müdahale etmiş, bu konuda kendi anlayışına göre yeni bir düzenleme getirmiştir.

Kadının başının ve yüzünün örtülmesi, Cahiliye döneminin çok radikal resmî usûl ve erkâna bağladığı bir âdetti. Kur'an, birçok konuda olduğu gibi, Cahiliye'nin bu âdetini de ciddi bir değişikliğe uğratmıştır. Nur suresi 31, bu adaptasyonun Kur'anî belgesidir. O ayet, Cahiliye'nin, başını ve yüzünü de kapattığı kadının abdest uzuvlarını, yani kimlik göstergesi olan bölgelerini açık tutan bir düzenleme getirmiştir. Başka bir ifadeyle, Nur 31, Cahiliye'de başı ve yüzü de dahil her yeri kapatılan kadının baş ve yüzünü serbest bırakmış, göğsünün kapatılmasını emretmiştir. Yani Nur 31, bugünkü 'Bir tel saç görünürse cehenneme gidersin'cilerin söylediklerinin tam aksini hükme bağlamıştır.

Nur 31'den başın ve yüzün örtüleceğine dair emir çıkarmak, Kur'an'ı ve tefsirin egemen kurallarını tahrif edip örfün dayatmalarına peşkeş çekmeden mümkün olamaz. İkide birde Nur 31 diyenlerin yaptıkları da, Allah biliyor, işte budur.

Nur 31 söz konusu olduğunda, tefsirin, fıkhın, kelamın vücup ifade edecek emirle ilgili bütün anlayış ve tespitleri yerle bir edilmekte, egemen örf ve güçlerin arzusu istikametinde hakikatin üstü örtülmektedir.

Ne yapılıyor? Sırf bir hımar (örtü, baş örtüsü) kelimesi geçiyor diye başın örtülmesinin vücup ifade edecek şekilde emredildiği iddia ediliyor. Kelimenin geçmesiyle vücup oluşur mu? Vücup ifade eden emrin nasıl oluşacağı, kimsenin meçhulü değildir. Aforoz ve tehdit bir kenara konarak bakıldığında gerçek hemen ortaya çıkar. Tefsir ve fıkıh kurallarını öteki alanlarda uyguladığımız gibi uygulayalım bakalım, Nur 31'den ne çıkıyor? Neden, 'vücup ifade eden emrin istihsaline ilişkin kurallar' Nur 31 de kenara atılıyor. Üstelik Nur 31'de, bırakın vücup ifade etmeyi, 'başınızı örtün' diye bir emir kipi bile yoktur. O ayetteki emir kipi, göğsün örtülmesine müteallikti. Kaldı ki tek başına emir kipinin bulunmasıyla vücubun doğmayacağı tefsir ve fıkıh **usulüyle** uğraşan herkesin bildiği bir gerçektir. Ama iş kadının haklarına geldiğinde ne usûl kuralı uygulanıyor ne de erkân... Örf ve egemen keyif ne istiyorsa o...

Nur 31, kadının başının örtülmesiyle ilgili herhangi bir tespit yapmıyor. Belli ki bu konuyu tercihe bırakıyor. Ama aynı Nur 31, göğsün kapatılmasını emrediyor.

Meselenin kısacası ve hakikate uygun olanı şudur: Kur'an, Cahiliye'nin, hür kadınlarda tüm vücudu (baş ve yüz dahil) örten anlayışını kırıyor: Baş ve yüzün kapatılmasını dışlayarak göğsün kapatılmasını baki kılıyor. İşin dinî-İslamî yanı budur.

KUR'AN'DAKİ ÖRTÜNME EMRİNİN OLMAZSA OLMAZLARI

İslam'ın, kadının örtünmesi konusunda baki kıldıkları da dışta bıraktıkları da Kur'an'dan açıkça anlaşılmaktadır.

Kur'an, kadının giyinmesine ilişkin talebini düzenlerken şu iki Cahiliye örfünü dışlamaktadır:

1. Teberrüc yani kendini beğendirmek, erkeklerin dikkatini çekmek için süslü püslü giyinip sokaklara fırlamak,

2. Başın ve yüzün kapatılması.

Teberrüc, ilk olarak, iniş sırasıyla 97. sure olan Ahzâb'ın, Hz. Peygamber'in hanımlarından söz eden 32-33. ayetlerinde, mukayyet bir emir olarak yer almıştır.

"Ey peygamber hanımları! Siz, kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer korunup takvaya şartlıyorsanız sözü kırıtarak söylemeyin ki, kalbinde maraz bulunan biri ümide kapılmasın. Örfe uygun söz söyleyin. Evlerinizde de vakarlı oturun! İlk Cahiliye teşhirciliği gibi kendinizi teşhir etmeyin! Namazı/duayı yerine getirin, zekâtı verin, Allah'a ve resulüne itaat edin! Allah sizden kiri/lekeyi gidermek istiyor ey Ehlibeyt, sizi tam bir biçimde temizlemek istiyor."

Açıkça anlaşılmaktadır ki, teberrüc, öyle yüz ve baş açıklığı değildir. Başını, hatta yüzünü iyice kapatan bir kadın da teberrüce gidebilir. Nitekim, Cahiliye kadınları (biraz sonra göreceğiz), başlarını ve yüzlerini örtüyorlardı ama tebeerrücün de âlâsını yapıyorlardı. Bunu, süslü püslü, pahalı elbiseler giyerek yapıyorlardı ki, teberrücün lügat anlamı, zaten budur.

O halde bu Kur'an beyanı dikkatle ve samimiyetle incelendiğinde görülür ki, teberrüc, başını-yüzünü örtüp de ülkenin en pahalı, en nadide giysileriyle donanarak sokağa fırlayan kadınların, öncelikle onların ortaya koyacakları bir olgudur. Çünkü teberrücün esasında 'süslü ve pahalı giyim' vardır. Bunu hiç kimse hiçbir teville saf dışı edemez.

Ahzâb 59. ayetteki emir:

"Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve müminlerin kadınlarına söyle, dış giysileri olan cilbâblarını üzerlerine alsınlar. Bu, onların tanınmaları ve incitilmemeleri için çok daha uygun bir yoldur. Allah Gafûr'dur, Rahîm'dir."

Bu ayet, ev dışına çıkan Müslüman kadınların ev dışında giyilen bir giysi olan cilbâbı üzerlerine almalarını emrediyor. Ve bunun illetini (teşriî gerekçesini) açıklıyor: Bu elbise sayesinde tanınmak ve bu tanınma sayesinde de bazı insanların eziyet

ve sataşmalarından kurtulmak. Bilindiği ve bütün kaynaklarda ifade edildiği gibi, o devirde kadınlar, hürler ve cariyeler olmak üzere iki kısımdı. Özellikle geceleri sokağa çıkan kadınlar, eğer üzerlerinde cilbâb yoksa erkekler onları câriye sanarak peşlerine takılır ve rahatsız ederlerdi. Ayet, Müslüman kadınlara, böylesi sataşmalara maruz kalmamaları için hür kadın olduklarını (Müslüman olduklarını değil) gösteren cilbâbı kullanmalarını emrediyor.

Anlaşılıyor ki, bu ayetteki emir de mukayyet bir emirdir. Bu emri kayıtlayan olgu, hür olup olmadığı belli olmadığı için sataşmaya maruz kalmaktır. Bu sataşma, daha doğrusu köle-câriye ayrımı yoksa bu emrin de bağlayıcılığı kalmaz. Bugün de kalmamıştır. Çünkü mukayyedi geçerli kılan olgu bugün mevcut değildir.

"Hükmün gerekçesi 'tanınmaları ve eza görmemeleri' şeklinde nas ile belirlenmiştir. Hükümlerin muallel olduğu ve gerekçeleri ile birlikte var ya da yok olduğu ve kadınlara ulu orta sarkıntılığın yapılmasına müsaade edilmediği, gerekli güvenlik ve huzur ortamının sağlandığı yer ve zamanlarda hâlâ devam eden bağlayıcı bir hüküm gibi değerlendirilmemesini en azından mümkün kılar." (Mehmet Erdoğan, *Tesettür Meselesi,* **60)**

NUR 31 NE DİYOR?

Kur'an'da kadının örtünmesine ilişkin emrin esası ve çerçevesi, Nur 31. ayette ortaya konmuştur. Ayeti okuyalım:

"Mümin kadınlara da söyle, bakışlarını yere indirsinler. Cinsel organlarını/ırzlarını korusunlar! Süslerini/zînetlerini, görünen kısımlar müstesna, açmasınlar! Örtülerini/başörtülerini göğüs yırtmaçlarının üzerine vursunlar! Süslerim şu kişilerden başkasına göstermesinler: Kocaları yahut babalan yahut kocalarının babaları yahut oğulları yahut kocalarının oğulları yahut kardeşleri yahut erkek kardeşlerinin oğullan yahut kız kardeşlerinin oğulları yahut kendi kadınları yahut ellerinin altında bulunanlar yahut ihtiyaç içinde olmayan erkeklerden kendilerinin hizmetinde bulunanlar yahut kadınların kaygı duyulacak yerlerini henüz anlayacak yaşa gelmemiş çocuklar. Süslerinden, gizlemiş olduklannın bilinmesi için ayaklarını yere vurmasınlar!"

Öncelikle şunu ifade edelim: Nur 31. ayet, teberrüc kelimesini kullanmaksızın teberrüc anlamına gelen davranışı, yasaklamıştır. Ayetteki ifade teberrücün Kur'an diliyle bir tanımı gibidir. Şöyle deniyor:

"Süslerinden, gizlemiş olduklarının bilinmesi için ayaklarını yere vurmasınlar..."

Bu ifade teberrücün, Kur'an diliyle bir tanımıdır.

Nur 31. avet. hem teberrücü hem de başın ve yüzün kapatılmasını dışlamakta, göğüs dahil diğer vücut bölgeJerînin örtülmesini korumaktadır.

Böylece, iniş sırasıyla 97. sure olan Ahzâb'da mukayyet bir emrin konusu yapılan teberrüc, iniş sırasıyla 102. sure olan Nur'da tekrarlanarak mukayyet emir olmaktan çıkarılıp genelleştirilmiştir.

Geleneğin hür kadın-câriye kadın ayrımına gelince, bu ayrımın örtünme konusunda hiçbir Kur'ansal dayanağı yoktur. Kur'an'ın örtünme emri tüm kadınlara yönelik bir emirdir. Câriye-hür diye bir ayrım yoktur.

Aynen bunun gibi, Nur 31. ayette başın örtülmesini buyruk altına alan bir ifade de yoktur. Şimdi bu nokta üzerinde duralım:

Nur 31'deki emir kipi, başa ilişkin bir emir değil, göğse ilişkin bir emirdir. Yani mutlak emir göğsün kapatılmasına yöneliktir, başın örtülmesine değil. Ayetin iniş sebebi ile siyak ve sibaktan (ayetin önünden ve sonrasından), emrin, göğse takılan süs takılarının örtülmesini amaçladığı anlaşılmaktadır.

EMRİN VÜCUP (FARZİYET) İFADE ETMESİ MESELESİ

Fıkıh usulcüleri dediğimiz metodolojistlerin hemen hemen tümünün ortak kabulü, Kur'an'daki bütün emirlerin vücup (gereklilik, farzıyet) ifade etmediği merkezindedir. Başka bir deyişle, vücup ifade etmeye, emir kipinin kullanılmış olması bile yetmez, o kipin farzıyet (gereklilik) anlamında bağlayıcılık ifade ettiğinin başka yollarla (karinelerle) gösterilmiş olması gerekir. Unutmayalım ki, Nur 31'de, başın örtülmesine ilişkin emir kipi de yoktur. Emir kipi, vücup ile ibaha arasındaki anlamlardan

birini (nedb, teşvik, dilek, tavsiye, dua, irşat) ifade edecektir. Bunlardan birinin, özellikle vücubun kabulü için emir kipinin kullanılmış olmasına ilaveten bazı karineler daha aranır.

Emir kipinin hangi anlamları ifade ettiği usûl kitaplarında uzun uzun anlatılmaktadır. On ila onbeş arası anlamdan söz edilmiştir. Müfessirlerin babası olarak anılan Fahreddin er-Râzî (ölm. 606/1209), fıkıh usûlüne ilişkin eseri *el-Mahsûl'de* Kur'an'daki emir kipinin onbeş anlam ifade ettiğini, bunlardan sadece birinin vücup olduğunu bildirmektedir. Aynı zamanda bir usûlcü olan İmam Gazali, fıkıh metodolojisine ilişkin ünlü eseri *el-Müstasfa'nm* 'emir' kavramını ele alan bölümünde (1/737-777; 2/5-35) Kur'an'daki emir kiplerinin fıkıh açısından durumunu incelerken şu noktaların altını çizmektedir:

İmam **Şafiî,** emrin temel kategori olarak iki anlam ifade ettiğini söylemiştir: Vücup (gereklilik, farzıyet), nedb (edep ve terbiye tavrı). Emir kipinin vücup ifade etmesi sırf emir kipinin kullanılmasıyla gerçekleşmez, başka dinsel karinelere ihtiyaç vardır. Bu karinelerin başta geleni, emir kipiyle bildirilen hususun aksini yapanların hesap ve ceza ile tehdit edilmeleridir. Gazali burada 'emrin yerine getirilmemesinin isyan anlamı' ifade etmesinden söz ediyor. (1/763) Yani emir kipi kullanılarak bildirilen bir husus, eğer vücup ise (aksini yapmak haram ise) o emri çiğnemenin Allah'a isyan olduğunun bildirilmesi gerekir. Gazalî'ye göre, emrin birkaç kez tekrarı da vücup ifade etmenin kanıtlarından biridir. Eğer bu iki özellik yoksa emrin nedb (mendupluk, edep ve terbiye tavrı) ifade ettiği kabul edilir. Ve Gazali ekliyor:

"Ümmetin nedbe hamlettiği emirler, çoğunluktadır. (Gazali, *el-Müstasfa,* 1/773)

Yani ümmetin genel kabulü, emrin nedb ifade ettiği merkezindedir.

Gazalî'ye göre, emrin vücup veya nedb ifade ettiği hususunda tartışma çıkarsa 'tevakkuf (hüküm vermekten kaçınıp beklemek) esas alınır.

Tekrar edelim: Nur 31'de başın örtülmesine yönelik bir emir kipi kullanılmamıştır. Kullanılan emir kipi (felyadribne) göğsün kapatılmasına yöneliktir. Hanefî müfessirlerin en önemlilerinden biri sayılan el-Cassâs (ölm. 370/980), çok daha genel ve kural koyucu konuşmaktadır. Şöyle diyor:

"Tesettür, hür kadınların cariyelerden ayrılmasına yarayan bir gösterge kılınmıştır: cu'ile's-setru farkan yu'refu bihi'l-harâiru mine'l-imâi." (Cassâs, *Ahkâmu'l-Kıır'an,* 3/ 546)

Örtünmenin edep yerleri dışındaki bölgelere ait olanını Hz Peygamber'in de bir statü göstergesi olarak değerlendirdiğini gösteren kayıtlar vardır. Rivayet uydurma değilse Hz. Peygamber, köle sahiplerinin, evlenen cariyelerinin göbekle diz kapakları arasına artık bakmamalarını emrederek (bk. Ebu Davud, salât 26, libâs 34; İbn Hanbel, 2/188) bu bölgenin köle-hür ayrımı olmaksızın zarûriyyâttan bir örtünme olduğuna işaret etmiş, öteki vücut bölgelerini örtmenin bir statü göstergesi olduğuna dolaylı yoldan işaret buyurmuştur.

Bu statü değerlendirme ve kabulü, köle kadın-hür kadın ayrımının toplumsal bir yapı olduğu o dönem için geçerli olabilecekti. Ancak köle-hür ayrımının söz konusu olmadığı bir hayatta -ki bugün böyledir ve Kur'an, tespitlerini köle-hür ayrımını söz konusu etmeden yapmış yani genelleştirmiştir -vahyin örtünme ile ilgili saptamalarını genel bir buyruk olarak değerlendirmek zorundayız. Şu kadar ki, Kur'an'dan hareket ettiğimizde, örtünmenin edep yerlerine taalluk eden kısmını zarûriyyât (zorunlu hükümler), diğer kısımlarını tahsîniyyât (estetiğe ilişkin belirlemeler) cümlesinden görmek zorundayız. Kur'an'dan çıkarılabilecek sonuç budur.

Nur 31. ayette vücup ifade eden bir emir **vardır** ve o da göğsün kapatılmasıdır. Başın-saçların kapatılmasına ilişkin bir emrin o ayetten çıkarılması zorlama ile bile mümkün olmaz. Sünnetten de buna güvenilir bir kanıt yoktur.

Hanefi fıkhının ve fıkhî tefsirin öncülerinden biri sayılan el-Cassâs (ölm. 370/980) *Ahkamü'l-Kur'an'* adlı tefsirinde Nur 31. ayeti açıklarken oradaki örtünme emrinin 'göğüs ve boyunları örtmeyi' amaçladığını bildirmektedir. Şöyle diyor:

"Bu ayetten anlaşılır ki kadının göğsü ve boynu avrettir, yabancı erkeklerin görmesi caiz olmaz." (Cassâs; *Ahkâmü'l-Kur'an,* 3/461)

Cassâs'ın aynı yerde bildirdiğine göre, tâbiûn devri müfessirlerinin en ünlülerinden biri olan **Saîd** bin Cübeyr'e göre de saçların açılması haram değil, sadece mekruhtur.

Demek oluyor ki, başın kapatılması yönünde bir icma'ın varlığından söz etmek tutarlı değildir. Saîd bin Cübeyr (ölm. 95/713) gibi bir zatın onaylamadığı bir görüşe, icma' demek mümkün olamaz. Namazda setri avretin sadece sünnet olduğunu söyleyen İmam Mâlik (ölm. 179/795) de Saîd bin Cübeyr'in yanına koyulmalıdır. Peki, bu durumda icma' nerededir? Bu görüşlerin gerçekten Saîd'e ve İmam Mâlik'e ait olup olmadığı tartışılabilir denirse, o zaman şu veya bu konuda icmaın olup olmadığı da pek âla tartışılabilir demek gerekir. Bu durumda da söz, varacağı yere varır: Onun bunun deyip demediğini teftiş yerine Kur'an'a bakıp çözümü orada bulalım! Böyle bakıldığında söylenecek şey şu olacaktır:

Emir kipinin kullanılması bile vücup için yeterli değildir; kaldı ki Nur 31. ayette "Başınızı örtün" şeklinde bir emir kipi de yoktur. Anılan ayetteki emir kipi (ve'l-yadribne bi humurihinne 'ala cüyûbihinne), göğsün kapatılmasına ilişkindir. Emrin müteallakı göğüstür, baş değil. Göğse ilişkin emrin mânâya delâletinde katiyyeti (ve başka hiçbir şart aramadan vücup ifade ettiğini) kabul edelim de "Başınızı örtün" emri nerededir? Kip olarak nerededir, vücup olarak nerededir? Tabii ki, Kur'an'da yoktur, geleneksel ulema fetvalarında vardır. Eğer Kur'an ayetiyle fıkıh ve tefsir usûlünü bir kenara iteceksek o fetvaları din yapalım; itmeyeceksek o fetvaların Nur 31 yanında hiçbir kıymeti yoktur.

Deniyor ki, "Ayette humur kelimesi geçtiğine göre, başın örtülü olduğu zaten varsayılıyor." Şu mantığa bakın! Varsayımla din olur mu? Vücup ifade eden hangi emir varsayımla vücup ifade etmiştir?! Böyle bir yaklaşımın fıkıh ve tefsir kuralları açısından tutarlılığı olabilir mi? Varsayıma dayanılarak vücup çıkarıldığı nerede görülmüştür? Asırlardır ve her konuda 'mânâya delaletin katiyyeti' aranıyordu da şimdi kadının başı konusunda 'varsayım' nasıl yeterli oldu? Emir kipinin varlığı bile vücup için yeterli görülmezken, ayette geçen humur kelimesine dayanarak vücup çıkarmak hangi ilmî zihniyetle bağdaşır? Vücup ve farzıyet için şu iki şeyin kaçınılmazlığı asırlardır kural değil midir:

1. Nassın sübûtu,
2. Mânâya delâletin katiyyeti.

Nur 31'de humur kelimesi kullanılıyor diye mânâya delâlet katiyyeti çıkarmak hangi usûl kuralına, daha doğrusu hangi ilmî

vakara yakışır?! Böyle bir anlayışın yakıştığı tek olgu şudur: Kadına baskıyı dinleştirmek için geleneğin keyfini okşamak... Şayet bir 'katiyyet'ten söz edeceksek, bahsimizde, fıkıh ve tefsir ilmi adına ifade edilmesi gereken bir tek katiyyet vardır ve o da şudur:

Vücubun, başın örtülmesine bağlanması, geleneksel kabullere çok uygun bir yorum olduğu için tutulmuş ve kurallaşmıştır. O ayetten açıkça çıkan tek emir, göğüslerin, özellikle göğse takılmış bulunan süs takılarının kapatılmasıdır.

Ayette geçen 'zînet: süs' tabirini kadının vücudu olarak değerlendirip el ve yüz dışında (bazı kabullere göre yüz de dahil) tüm vücudun 'avret' olduğunu ve kapatılması gerektiğini, 'bir tel saçın bile açık kalmamasının şart olduğu'nu geleneksel ulema fetvaları dışında dayandırabileceğimiz bir delil var mıdır?

"Bir tel saç bile görülmemeli" hükmü nereden çıkıyor? 592/1196 yılında ölen ve meselede müçtehit kabul edilen Ferganalı Hanefî fakîhi Hasan el-Özcendî, ünlü Fefâvâ'sında (Fetâvâ-yı Kâdîhan) uzun saçların avret olmadığına hükmetmiş ve bu fetva asırlarca Türk yurdunda, tekkeler ve medreselerdeki meşâyih ve ulemanın ev halkı dahil herkes tarafından uygulanmıştır. Biz Anadolu'da bunları görerek büyüdük. "Bir tel saç bile görülmemeli" ideolojik sloganı 1970'li yıllarda Türkiye'ye dışarıdan ithal edilmiş bir siyasal Arap söylemidir. Dinci siyasetler, Cumhuriyet sistemine problem çıkarmak için bu söylemi dinleştirip bir tefrika ve kavga unsuru olarak devreye soktular. İşin, İslam ve insan vicdanına göre konuşulacak gerçeği budur.

Dinci siyasetler, bu söylemi, muarızlarına problem çıkarmak için sürekli gündemde tuttular. Evet, muarızlarına problem çıkardılar, zarar da verdiler ama en büyük zarar İslam'ın dünya önündeki imaj ve itibarına geldi. ABD denen Haçlı zulüm imparatorluğu, bu dinci siyaset söylemini boşuna desteklemiyor. (ABD'nin türban meselesinde dincilere desteğinin ayrıntıları için bizim *'Allah ile Aldatmak'* adlı eserimize bakılabilir.) Batı, türban söyleminde, İslam'ın 'kadın düşmanı bir ortaçağ ideolojisi' olduğu yolundaki kilise tezine müthiş bir destek bulmuş ve o desteğe sürekli katkı vermiştir. Ve ne yazık ki, Müslüman coğrafyalardaki siyaset dinciliğini uyandırmaya bu katkı bile yetmemiştir.

AVRET Mİ, ZÎNET Mİ?

Bir meseleye daha değinmemiz gerekiyor:

Kadın vücudunun 'zînet' olarak düşünülmesine dayanak olacak hiçbir Kur'an ayeti yoktur. Geleneksel kabul burada da bir çelişki sergiliyor: Kadın vücudunu bir yandan 'zînet' olarak niteliyor, öte yandan avret olarak. Avret mi, zînet mi? Asırlardır karar verememişlerdir. Çünkü tamamı zînet deseler bazı kabulleri yıkılıyor, tamamı avret deseler başka bazı kabulleri yıkılıyor.

Gerçek olan şu ki, bu iddialar, egemen anlayışın hesabına uygun geldiği için dinleştirilmiş yorumlardır. İsteyen, din adına bu yorumları elbette ki izler, ama başkalarının bunları din yapmasını isteyemez. Din, Kur'an'dakidir. Kur'an'dakini bulmak ve anlamak için onun bunun tabularını kutsamak zorunda değiliz. Allah'ın "İşletin!" dediği aklımızı kullanarak Kur'an'ı okur, ihtiyaçlarımızı ve şartlarımızı da dikkate alarak çözümü kendimiz buluruz. Falanca böyle buyurmuştur, nıüfta bih kavil budur, filan gibi 'Pavlus konsilciliği' kokan dayatmalara teslim olmak borcunda değiliz. İslam'da teslimiyet yalnız ve sadece Allah'adır. Ve Allah'ı bu yeryüzünde bugün sadece Kur'an temsil ediyor.

Şunu da unutmamak zorundayız: Abdest, vücudun açık havaya maruz bölgelerine uygulanır. Eller-kollar, yüz, ayaklar ve baş bu organlardır ve abdest bu organlara uygulanan bir temizlik hareketidir. Asrısaadet'te, abdesti, kadın-erkek herkes toplu halde aynı yerde, hatta aynı kaptan alabilmekteydi. Bunun, örtünme emrinden önce olduğu, sonradan kaldırıldığı yolunda en küçük bir beyan yoktur. Bu sünnet olgusu da, Nur 31'deki emrin nedb ifade ettiği yolunda aşılmaz bir kanıttır.

Kısacası, Kur'an'ın da sünnetin de verileri, abdest uzuvlarının örtünmeye dahil olmadığını göstermektedir. Kaldı ki kolların dirseklere kadarının avret olmadığı, yani örtünmeye dahil bulunmadığı önder fakîhlerce de dile getirilmiştir. Irak fıkıh ekolünün babası sayılan İbrahim en-Nehaî (ölm. 96/714) bunların başında gelir. (bk.Taberî; *Tefsir,* 18/120) İmam Ebu Yusuf (ölm. 182/798), İmam es-Serahsî (ölm. 483/1090), Abdullah el-Mavsılî (ölm. 684/1285), Zeynülâbidin İbnü Nüceym (ölm. 971/1563) bunlardan bazılarıdır. (Bu konuda bk. Ali Akın; *İslam Kaynaklan Işığında Güncel Konulara Açıklama,* 54)

Rivayet tefsirinin babası sayılan Taberî (ölm. 310/922) bildirmektedir ki, Hz. Peygamber, kadının kolunun dirseklere kadar kısmının (zirainin) yarısını açmasının mubah olduğunu ifade buyurmuştur. Ve bunda icma vardır." (Taberî, *Tefsiru Camii'l-Beyan,* 18/119-120)

Örtünmenin şekline, desenine, rengine, inceliğine, kalınlığına ait beyanların hiçbirinin dinle, Kur'an'la, sünnetle ilgisi yoktur. Bu mealdeki sözlerin tümü sonraki devirlerin ulema fetvaları veya o fetvaları desteklemek için uydurulmuş 'hadis' patentli sözlerdir.

Özetlersek, Müslüman kadın, başı-yüzü, dirseklere kadar kolları, bileklere kadar ayakları dışındaki vücut bölgelerini zamanı-zemini, iş şartlarını, iklim ve coğrafyanın özelliklerini dikkate alarak kapatır. Nur 31, kapatılacak bölgelerde de 'açık kalabilecek yerler müstesna' kaydıyla değişik zemin, zaman ve şartlara, kısacası örfe bir pay bırakmıştır. Müslüman kadın, yaşadığı yerin örfünü de dikkate alarak elbette ki o paydan da yararlanır.

Nur 31'deki "İstisna edilen kısımlar hariç" ifadesi, Müslüman kadının önünde bir esneklik alanı açarak onun rahatlamasını sağlamaktadır. Bu istisna edilen kısımların nereler olabileceğini gösteren en güzel ifade Kaffâl'in (ölm. 365/975) şu sözüdür: "Açılabilecek kısımlar müstesnadır ifadesinin anlamı, yürürlükteki âdetlere göre açılabilecek kısımlar demektir." (bk. Râzî; *Tefsir,* 23/206) Kaffâl (Ebu Bekr Muhammed b. Ali eş-Şâşî. Büyük Kaffâl diye anılır. Müfessir, muhaddis ve fakîhtır), bu ilkesel sözünün ardından kendi yöresinin âdetini ifade eden şu sözü söylüyor: "Bu da kadınlarda ellerle yüzdür." Kaffâl'in bu tespiti, yaşadığı zamanın, aslolan ilkeden ne anladığını gösterir. Önemli olan, ilkedir. İlke ise 'yürürlükteki adetlerin dikkate alınmasıdır. Elbette ki âdetler, nassın sınırlarını aşmaya gerekçe yapılamaz. Örneğin, âdet böyle diye göğsün açılması mubahlaştırılamaz.

Vücudunun örtülmesi gereken bölgelerini kapatmayanların durumuna gelince, bu onlarla Allah arasında bir meseledir. Diğer buyruklara uymayanların durumu nasıl çözüme ulaşacaksa bunlarınki de öyle ulaşacaktır. Diğer suçları akşama kadar işleyenlerden, Mâûn suresi ihlalleriyle Müslümanların paralarını camilerde talan eden hükmî domuzlardan tek kelimeyle şikâyetçi olmayanların, sokaklarda onun bunun eteğini, yakasını, kumaşının rengini, inceliğini eleştiri, hatta bazen tekfir konusu yapmaları iyi niyet ve ciddiyet ürünü olarak kabul edilemez.

AMAÇ-ARAÇ VEYA ZARÛRİYYÂT-TAHSÎNİYYÂT AYRIMI AÇISINDAN ÖRTÜNME

Örtünme emrinden ne anlarsanız anlayın, bu nihayet 'vesâil: araçlar' cümlesindendir. Düzinelerle 'makaasıd: amaçlar'ın çiğnenişini kılı kıpırdamadan seyredenler, örtünmenin birkaç santimlik eksikliğini İslam'ın biricik Allah-iman meselesi gibi gündemde tutup Müslüman dünyanın yıllarını bu işle harcamışlardır. Anlaşılan o ki, birileri, Müslümanları listenin en sonundaki 'araçlar' konusuyla oyalamakta ve esas amaç meselelerin gündem dışı kalmasını çok kurnaz bir biçimde sağlamaktadır.

Nedir makaasıd veya zarûriyyât ve nedir vesâil veya tahsîniyyât?

Akılcı ve Kur'ancı İslam bilginleri dinin buyruklarını 'olmazsa olmaz düzenlemeler' ve 'ikincil-üçüncül dereceden düzenlemeler' olarak sınıflamışlardır. Genel ve ortak kanaat, olmazsa olmaz düzenlemelere makaasıd hükümler (temel amaç hükümler), ikincil, üçüncül... dereceden düzenlemelere vesâil hükümler (araç hükümler) demiştir. Başını büyük usûlcü Şâtıbî'nin çektiği bilginler grubunun bir tasnifine göre ise dinî hükümler şu üç kategoriye vücut vermektedir:

1. Zarûriyyât,
2. Hâciyyât,
3. Tahsîniyyât.

Bu üç kategorinin yaşatılmasına yarayan ve 'mükemmilât' denen tamamlayıcı hükümler de bağlı oldukları kategorinin önem derecesine sahip kabul edilir.

Zarûriyyât, bir önceki tasnifte yer alan makaasıd hükümlere tekabül etmekte olup 'makaasıd-ı hamse' denen beş ana kavramdan oluşur: 1. Aklın korunması, 2. Dinin korunması, 3. Nefsin yani canın korunması, 4. Neslin korunması, S. Malın korunması.

Örtünmenin makaasıd veya zarûriyyât cümlesinden olduğunu söylemek mümkün değildir ve zaten böyle bir şeyi söyleyen de olmamıştır. Şâtıbî, örtünmeyi tümüyle tahsîniyyât içinde görmektedir. Yani örtünme, ister farz sayın, ister mendûp, daha mükemmeli, daha güzeli gerçekleştirmek için başvurulan bir yoldur. Şâtıbî, ünlü eseri el-Muvafakaat'ının 2. cildinde bu konunun ayrıntılarını vermektedir.

Kur'an'ın ruhuna uyan en isabetli tespit şudur: Kur'an'ın temas ettiği örtünmenin zarûriyyât, haciyyât ve tahsîniyyât olmak üzere üç kısmı vardır. Zarûriyyât kısmı, bütün dinlerde ortak emir olan ve kadın-erkek herkese hitap eden kısımdır ki, bu da edep yerlerinin örtülmesidir. Kur'an bunu hem bütün peygamberlerin ortak uygulamaları olarak hem de Kur'an müminlerinin uyması gereken bir buyruk olarak öne çıkarmakta ve 'muvârâtü's-sev'ât: çirkin yerleri örtüp gizlemek', 'hısn-ı fere: edep yerlerini korumaya almak' ve 'muhafaza-i fürûc: edep yerlerinin korunması' olarak adlandırmaktadır. Kur'an, bunu bir insanlık ödevi olarak öne çıkarmaktadır.

'Muvârâtü's-sev'ât: çirkin yerleri örtüp gizlemek' tabirinin geçtiği ayetlerde Hz. Âdem ile eşinin cennetten kovuluş serüvenlerine değinilirken belirleyici ifadeler kullanılmıştır:

"Şeytan, kendilerinden gizlenmiş çirkin yerlerini onlara açmak için ikisine de vesvese verdi. Dedi: 'Rabbinizin sizi şu ağaçtan uzak tutması, iki melek olmayasınız yahut ölümsüzler arasına katılmayasınız diyedir.' Ve onlara, 'Ben size öğüt verenlerdenim!' diye yemin de etti. Nihayet, onları kandırarak aşağı çekti. O ikisi ağaçtan tadınca çirkin yerleri kendilerine açıldı. Bahçenin yapraklarından yamalar yapıp üzerlerine örtmeye başladılar. Rableri onlara seslendi: 'Ben size bu ağacı yasaklamadım mı? Ben size, şeytan sizin için açık bir düşmandır demedim mi?' Dediler: 'Ey Rabbimiz, öz benliklerimize zulmettik. Eğer bizi affetmez, bize acımazsan elbette ki hüsrana uğrayanlardan olacağız." (A'raf, 20-23)

"Nihayet, ikisi de ondan yediler. Bunun üzerine, çirkin yerleri kendilerine açıldı; üzerlerine cennet yapraklarından örtmeye başladılar. Âdem, Rabbine isyan etmiş, azmış, ziyana uğramıştı." (Tâha, 121)

Bu ayetler, edep yerlerini açmayı bir insanlık suçu, insanın kendi benliğine zulmü, isyan ve azmışlık olarak niteliyor; böylece bu yerleri örtmenin zarûriyyât alanında olduğunu, aksini yapmanın haramlığını ifade ediyor. 'Hısn-ı fere: edep yerlerini korumaya almak' tabirinin geçtiği ayetlerde Hz. Meryem örnek gösterilerek şöyle deniyor:

"Ve o, cinsiyet organını/ırzını bir kale gibi koruyan kadın. Onun bağrına ruhumuzdan üfledik de kendisini ve oğlunu âlemler için bir mucize yaptık." (Enbiya, 91)

"Ve Allah, cinsiyet organını/ırzım bir kale gibi koruyan İmran kızı Meryem'i de örnek verdi. Biz onun içine ruhumuzdan üfledik. Ve o, Rabbinin kelimelerini ve kitaplarını tastikledi de içten bağlananlardan oldu." (Tahrîm, **12)**

Kur'an bu iki ayette hem cinsiyet organlarını hem de iffeti ifade eden bir kelime kullanarak bir yandan zorunlu olan örtünmenin alanını, bir yandan da örtünmenin ırza taalluk edebilecek olan tarafının sınırını göstermektedir ki bu başlıbaşına bir kelam harikasıdır.

'Muhafaza-i fürûc: edep yerlerinin korunması' tabirinin kullanıldığı ayetlerde de şöyle deniyor:

"Hiç kuşku yok, kurtulmuştur müminler! Namazlarında/dualarında **huşu** sahipleridir onlar. Boş ve lüzumsuz sözden yüz çevirmişlerdir onlar. Zekâtı vermek için faaliyettedir onlar. Cinsiyet organlarını/ırzlarını koruyanlardır onlar. Eşleri yahut akitleri aracılığıyla sahip bulundukları müstesnadır. Bu durumda kınanmış değillerdir onlar." (Müminûn, **1-6)**

"Mümin erkeklere söyle, bakışlarını yere indirsinler! Cinsel organlarını/ırzlarını korusunlar! Mümin kadınlara da söyle, bakışlarını yere indirsinler. Cinsel organlarını/ ırzlarını korusunlar!" (Nur, **30, 31)**

"Allah şu kişiler için bir affediş ve büyük bir ödül hazırlamıştır: Müslüman erkekler, Müslüman kadınlar.... edep yerlerini/ırzlarını koruyan erkekler, edep yerlerini/ırzlarını koruyan kadınlar..." (Ahzâb, 35)

"Onlar, cinsiyet organlarını/ırzlarını titizlikle korurlar." (Meâric, 29)

Hâciyyât cümlesinden olan örtünme 'libâsü't-takva: koruyucu örtünme' olarak verilmiştir: Libâsü't-takva tabirinin takva giysisi ve sonuç olarak da manevî sakınma, dindarlıkta titizlik olduğu geleneksel kanıdır ama bizce Kur'an'ın bu ayetteki muradı bu kadar değildir. Ayet bu kanıya destek verici olmakla birlikte, kelime anlamı olan 'koruyucu giysi' anlamı da yok sayılamaz. Ayeti bir tek anlama hapsetmek niye?!

Kur'an, örtünme meselesinin değindiğimiz üç bölümünü

(zarûriyyât, hâciyyât, tahsîniyyât) iki ayette, âdeta mukayeseli olarak vermiştir. O ayetler de A'raf suresindedir:

"Ey âdemoğullan! Şu bir gerçek ki size, edep yerlerinizi örtecek giysi de indirdik, süs ve gösterişe yarayacak giysi de. Ama korunup sakınmaya yarayan giysi en hayırlısıdır. İşte bu, Allah'ın ayetlerindendir. Düşünüp öğüt almaları umuluyor. Ey âdemoğullan! Şeytan, ana-babanızı, edep yerlerini onlara göstermek için elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi, sakın size de bir fitne musallat etmesin. Çünkü o ve kabilesi sizi, onlan göremeyeceğiniz yerden görürler. Biz o şeytanları, inanmayanlara evliya/dostlar yaptık." (A'raf, 26-27)

Burada, giysi (libas) konusunda üç türden söz edilmektedir:

1. Her iki cinste de (Âdem ve Havva'da) edep yerlerini örten, örtmesi gereken giysi,

2. Her iki cins tarafından süs (riş) türünden yani estetik maksatla kullanılan giysi,

3. Koruyucu, ihtiyacı karşılamaya yönelik giysi (libâsü't-takva).

Koruyucu giysi ile zarûriyyâttan olan giysi arasındaki fark şudur: Koruyucu giysi, insanlığın farklı devirlerinde, dünyanın farklı bölgelerinde giyilmeyebilecekken, zarûriyyâttan olan giysi, her hal ve şartta mutlaka giyilmesi gerekir ve giyilmiştir. Zarûriyyâttan olan giysinin sağlayacağı örtünme bir hayatî-insanî zorunluluktur ki bütün zamanlarda ve bütün peygamberlerin talimatlarında istenmiş ve kullanılmıştır.

Kur'an'ın beyanlarından anlaşılan o ki, zarûriyyâttan olan giysi kadın-erkek herkes için gereklidir, dinin, hatta insanlığın emridir. Kadınlar için hâciyyâttan olan giysi, göğsün kapatılmasını sağlayan giysidir. Abdest organlarını (ayaklar, dirseklere kadar kollar, baş ve yüz) içeren bir örtünme, hâciyyât cümlesinden bir örtünme değil, tercihe bırakılmış bir örtünmedir; yani tahsîniyyât cümlesindendir. Böyle olduğu için de onu isteyen istediği gibi kullanır veya hiç kullanmaz. Zevke, estetik anlayışa, geleneğe göre olur veya hiç olmaz. Din bu noktada herhangi bir talepte bulunmamıştır. Abdest uzuvlarıyla ilgili dinî bir talep veya emrin bulunduğunu söyleyenler ya cehaletleri yüzünden yanılmaktalar yahut da bile bile yalan söylemekteler.

A'raf 26'daki cümle yapısından, takva libasınınm 'süs giysisi'ne mukabil kullanıldığı anlaşılıyor. Bunu esas alırsak, A'raf 26¬27'den iki giysi çıkar: 1. Edep yerlerini kapatmak için kullanılan yani zarûriyyâttan olan örtünme, **2.** Diğer bölgelerin örtülmesi yani tahsîniyyâttan olan örtünme. Müfessirler içinde meseleyi böyle anlayanlar yok değildir. Ancak böyle anlayanların görüşleri geleneksel kadın karşıtı egemen anlayışa zıt olduğu için kayıtlara geçirilmemiş yahut da "şöyle düşünenler de vardır, denmiştir ki..." gibi rivayet kalıpları kullanılarak görüşün etkisi kırılmıştır. Birkaç örnek verelim:

-Abdurrahman bin Zeyd bin Eşlem: "Takva libâsından maksat, edep yerlerinin örtülmesidir. Kişi Allah'tan korkar ve edep yerini örter." (İbn Kesir, Tefsir)

-Es'ad Havmed: "Denmiştir ki, takva libâsından maksat, insanları harp sırasında koruyan zırh, miğfer ve benzeri giysilerdir." (Esat Havmed, Eyserü't-Tefâsîr)

Örtünme ile ilgili yanlışlardan biri de 'bir ayeti saklama' şeklinde ortaya çıkmaktadır. Kur'an, Nur suresi 60. ayette, hayıztan kesilmiş kadınların örtünme yükümlülüklerinin kalktığını söylemektedir. Bunlar, bir teşhirciliğe sapmamak şartıyla, diğer kadınların bağlı oldukları örtünme kayıtlarına bağlı tutulmazlar. Belli ki Kur'an bunları artık 'toplumun bir tür ortak anne kadınları' olarak görmektedir.

Kadının namaz sırasında örtünmesi:

Kadının namazda örtünmesi, ilmihal kitaplarında namazın şartlarından biri (setri avret şartı) olarak gösterilir. Bu hangi vahyî beyana dayanmaktadır, söyleyen yok. Örtünme bağımsız bir emirdir ve yabancı erkeklere karşı uygulanır. O halde, kadın yabancı erkeklerle karşılaşma durumunda kalacaksa örtünmesi namaz içinde veya dışında şarttır. Yabancı erkeklerle karşılaşma durumu söz konusu değilse kime karşı, ne için kapanacaktır? Allah'a karşı kapanma söz konusu olamaz. O halde, namazda örtünme meselesini iki durumu birbirinden ayırarak değerlendirmek zorundayız:

1. Namaz sırasında yabancı erkeklerin kadını görmesinin söz konusu olduğu durum: Bu durumda, kadın, örtünme şartlarına uymuş olmalıdır.

Asrısaadet'te kadınlar tıpkı erkekler gibi camiye-cemaate katıldıkları için onların namazda örtmesi gereken kısımlarına ilişkin beyanlar, yabancı erkeklerle beraberlik şartlarına göre belirlenmiştir. Günümüzde kadını camiye-cemaate sokmayan, hatta onu eve kapatan zihniyetlerin Asrısaadet'teki şartlara uygun beyanları alıp günümüz kadınına uygulamaya kalkmaları, tam bir saptırmadır.

2. Namaz sırasında yabancı erkeklerin görmesi söz konusu olmayacak durum: Bu durumda kadın, namazını istediği giysi ile kılar. Allah'a karşı örtünme söz konusu edilemez. Kadın, evinde-odasında bir başına namaz kılacaksa neden örtülere hürünsün! Nitekim, fıkıh usulcüsü Şâtıbî (ölm. 790/1388), *el-Muvafakaaf*inda bu konuyu değerlendirmiş ve kadının namaz sırasında örtünmesini 'tahsîniyyâttan' yani zerafet ve estetikle ilgili hususlardan biri olarak göstermiştir. Şöyle diyor:

"Avret yerlerinin örtülmesi, namazın güzel görünmesini sağlayan hususlardandır. Eğer namazda örtünme mutlak bir emir olsaydı örtünme imkânı bulamayanın namaz kılması mümkün olmayacaktı. Oysaki durum bunun aksinedir." (Şâtıbî; *el-Muvafakaat,* 2/15-16)

Bir Tel Saçın Bile Görülmemesi Gerektiğini İddia Etmek:

Başın örtülmesi gerektiği dayatmasını bir an için makul karşılayalım. İş burada kalmamaktadır. Bütün başın bir tasla kapatırcasma kılıflanması, 'bir tel saçın bile dışarıda kalmaması' gerektiği iddia edilmektedir.

Nur 31 başın örtülmesini emrediyor deniyor. "Abdest ayetinde de başın meshedilmesi emrediliyor. Meshi emreden ayetin gereği, mesela Hanefî mezhebinde başın dörtte birinin meshedilmesiyle yerine getirilebilmektedir. Başı örtme konusunda da aynı mezhebin görüşü şudur: Ebu Hanîfe'ye göre, namaz sırasında başın dörtte biri, Ebu YusuFa göre yansı açılsa namaz geçerlidir. (Serahsî, *el-Mebsût,* 1/197) Aynı mezhebe mensup olan halkın başı örtme konusundaki hassasiyeti ise İslam'daki kolaylık ilkesi ile asla kabili telif değildir. Saçın bir telinin bile gözükmesi neredeyse en büyük günah sayılmaktadır. Dinin en önemli ilkelerinden biri 'kolaylaştırma' olmasına rağmen kadınla ilgili konularda kılı kırk yaran bir titizlik öne çıkmaktadır." (Mehmet Erdoğan, *Tesettür,* 64)

KOCANIN, KARISINI DÖVME HAKKI VAR MI?

Dinci, inkarcı ve Batıcı yobazlar tarafından ikide birde ortaya sürülen ve İslam'ı karalama aracı olarak kullanılan 'kadının eşi tarafından dövülebileceği'ne ilişkin iddia, kadın aleyhindeki geleneksel baskının sergilediği saptırmalardan biridir. Ve bu saptırma, ne yazık ki Kur'an'ın Nisa suresi 34. ayetine dayandırılmaktadır.

Bu Kur'an dışı iddia, dünya önünde 'acaip' bir biçimde sırıtmaya başladığı için, dinci yobazlar yeni bir tevil geliştirmeye başladılar. Tuluat maskaralığının tipik örneklerinden biri olan bu tevile göre, kadın dövülürmüş ama öyle pata-küte değil de şöyle, misvak (diş fırçası), kalem vs. türü 'minnacık' şeylerle azarlama türünden dövülürmüş...

Sormak lazım: Bunları nereden çıkarıyorsunuz?! Kur'an'a eklemeler yapıp onun tanrısal çehresini kararttıktan sonra birtakım 'şirin görünme tevilleri' ile aklınızca Kur'an'a 'mürüvvet' mi gösteriyorsunuz?

Bu dövme konusunda sadece bir değil, iki tutarsızlık sergilenmektedir. Tutarsızlıkların ikisine de Nisa 34'teki bir tabir âlet edilmektedir: Geleneksel kabulün, "Dövün!" diye tercüme ettiği "fadribûhünne" cümlesi... Bu cümlede bir edat, bir emir ve bir zamir yer almaktadır. Omurga kelimemiz, emirdir: Fadribû!.

Bu emir, Arapça'da yirmiye yakın anlamı bulunan 'darb' kelimesinden türeyen bir emirdir. Ayetteki durumu, hem üçlü (sülâsî) kalıptan hem dörtlü (rubai) kalıptan alınmasına uygundur.

Nisa 34. ayete, önce geleneğin kabulleri açısından, sonra da bu kabullerin dışından bakacağız. Geleneğin kabulleri açısından baktığımızda burada bir saptırma, bir de tutarsızlık dikkat çekiyor. Saptırma, dövmeye gerekçe yapılan 'suç'un niteliğindedir. Tutarsızlık ise bu suça verilen dövme cezasının uygulama biçiminde...

Geleneksel kabul, ayetteki 'darb' sözcüğünü 'dövmek' anlamıyla alıyor. Bunun doğru olduğunu var sayalım. O zaman iki soru gündeme gelecektir:

Dövme, hangi suçun veya suçların karşılığı olacaktır?

Bu 'suç', geleneksel anlayışın iddia ettiği gibi öyle 'huysuzluk, geçimsizlik, dikbaşlıhk' değildir, ayetin deyimiyle 'nüşûz' eylemidir. Nedir kadının bu nüşûzu? Kur'an dilinin tartışmasız otoritelerinden biri olan Isfahanlı Râgıb (ölm. 502/1108), Nisa 34'teki nüşûzu şöyle tanıtıyor: "Nüşûz, kadının, kocasına kin tutması ve ona saygıdan uzaklaşıp başkasına göz koymasıdır." (bk. el-Müfredât) Arapça'nın anıt lügatlerinden biri olan el-Kaamus el-Muhît ise nüşûzu, çevirmeni Âsim Efendi'nin Türkçesiyle şöyle tanıtıyor: "Nüşûz; hatun, zevcine buğz ve adavet idüp isyan ile muamele eylemek manasınadır." Yani "nüşûz, hanımın, kocasına, düşmanlık ve kinle isyan etmesidir."

Demek oluyor ki, her şeyden önce, dövmeye gerekçe yapılan şey, gelenekçi zihniyetin söylediği gibi 'huysuzluk, geçimsizlik' değildir; düşmanlık, başkasına göz koyma, kin tutma, sadakatsizlik sonucu kocaya karşı bir isyanın başlatılmasıdır. Kısacası, bir iffetsizlik ve sadakatsizlik olayıdır.

Dövme anlamında alınan darbı kim uygulayacaktır?

Dövme, ister had (nasla belirlenmiş ceza), ister ta'zîr (nasla belirlenmemiş suça, yönetimin ceza takdir etmesi) sonucu olsun bir müessir fiildir. İki halde de kamu otoritesi tarafından infaz edilmelidir; aksi halde ihkak-ı hak (kişinin kendi hakkını kendisinin alması) söz konusu olur. İhkak-ı hak, kanun dışıdır. Bu demektir ki dövmeyi, bir şikâyet üzerine, kamu otoritesi hükme bağlayıp uygulayacaktır.

Yani, Nisa 34. ayette kadının dövülmesi vardır desek bile bu, kocanın karısını dövmesi ilkelliğine gerekçe yapılamaz. Kadın, din emri (!) olarak dövülecekse bunu ilgili kamu görevlileri yapacaktır. İşin, geleneksel kabuller çerçevesinde tahlili bu. Nisa 34. ayete geleneksel kabullere takılmadan bakarsak ne görüyoruz?

Kur'an, kesinleşmiş zina suçuna dövme cezası veren bir kitaptır. Böyle bir kitabın, sadakatsizlikten kuşku halinde aynı cezayı vermesi bir teşriî tutarsızlık olur. Kur'an böyle bir tutarsızlıktan arınmıştır.

Kur'an, 'nüşûz' sözcüğünü, Nisa 128. ayette erkek için de kullanmıştır. Erkeğin nüşûzunda, ulemamızdan hiçbiri hiçbir ce-

zadan söz etmemiştir; sadece aile içi huzuru sağlamaya yönelik tedbirlerden söz edilir. Sormamız gerekmez mi?

Neden erkeğin nüşûzunda tedbir de kadınınkinde dayak?

Geleneksel kabul, "Kitap böyle" diyor şeklinde cevap verir. Hayır, kitap öyle demiyor. Kitap, kadının nüşûzunda da tedbirler öneriyor. Hatta daha da koruyucu tedbirler öneriyor.

Şunu da hemen ekleyelim: Nisa 34'te erkeklerin sıfatı olarak çoğulu kullanılan 'kavvâm' kelimesi de gelenekçi anlayışın tercüme ettiği gibi 'hakim, yönetici' filan demek değildir. Kollayıp gözeten (muhafaza ve müraât eden) demektir. Nisa 135 ve Mâide 8'de de aynı anlamda kullanılmıştır. Nitekim el-Kaamus, Nisa 34'teki kavvâm sözcüğünü anlamlandırırken bunun 'Kadının işleriyle meşgul olmak' {kıyam bi şuûni'l-mer'e) anlamına geldiğini söylemiştir.

İşin gerçeği budur ama geleneksel tevilcilik, gerçeği değil, kendi hesabını esas almaktadır. Tarih boyunca hep böyle yapmıştır. Hesaba göre fetva, bu tevilciliğin temel tavırlarından biridir, Osmanlı'nın hem de 'en âlim ve en fâzıl' (!) vezir-i âzamlarından biri olan Lütfi Paşa (16. yüzyıl) zina eden kadınların cinsel organlarını dağlatıyordu. Aynı suçu keyfince işleyen erkeklere neden aynı cezayı vermediğini soran eşini ise 'erine hürmetsizlik'ten dayağa çekmişti.

Duruma Asrısaadet'teki uygulama açısından da bakalım:

Geleneksel hurafecilik, herhangi bir konuda Kur'an'dan bir dayanak bulamayınca işi sünnet vadisine çeker. Oradaki bulanık sularda kendisini destekleyecek bol uydurma bulacağından emindir. Ama bazen hayal kırıklığına uğrar. Çünkü sünnet malzemesinin uydurma olmayanları da vardır. Ve onlar, Kur'an'la asla çelişmez. Çünkü Kur'an'ınmübelliğiolan Hz. Peygamber'in Kur'an'a aykırı söz söylemesi mümkün değildir. Elverir ki söz onun olsun.

Hz. Peygamber, Nisa 34'ü sözlü ve uygulamalı sünnetiyle nasıl yorumlamıştır!

Peygamberimiz, hayatı boyunca, zina iftirasına eşi Hz. Âişe de

dahil, hiçbir hanımına el kaldırmamıştır. Peki, onun hayatında, Nisa 34. ayetin sünnetle yorumu sayabileceğimiz ne vardır? Biri söz, biri fiil şu iki yorum vardır: Sünnet adına en güvenilir metin olarak düşünülebilecek Veda Hutbesi'nde, Peygamberimize isnat edilen şu sözleri görüyoruz:

"Kadınlar üzerinde sizin hakkınız, onların sizin yataklarınızı/namuslarınızı bir başkasına çiğnetmemeleridir. Eğer bu hakkınızı korumaz ve yatağınıza bir başkasını sokarlarsa onları, yaralama noktasına gelmeyecek biçimde dövün..." (Beyhakı, *Delâilü'n-Nübüvve,* 5/436)

Kur'an'ı dışlamada birinci derecede destek yaptıkları sünnet işte bunu söylüyor. Eğer bu söz gerçekten Hz. Peygamber'in ise (karar, gelenekçi anlayışa bırakılmıştır) o, kocasının yatağına yabancı bir erkeği almış, zina suçu işlemiş bir kadının kocası tarafından ancak yaralama noktasına gelmeyecek, iz kalmayacak (gayrı müberrih) biçimde hafifçe dövülmesine izin vermektedir. Hal böyle iken, aynı Peygamber nasıl olur da 'huysuzluk, dikbaşlılık, saygısızlık etmesinden kuşku duyulan' kadınlara dayak atılmasını yasallaştırır?

Şimdi, Kur'an'dan bakalım:

Nisa 34. ayette iffetsizliklerinden, düşmanlıklarından kuşku duyulan kadınlara öngörülen 'ceza'lar içinde dövme yoktur. Daha doğrusu Nisa 34. ayette, öngörülen bir ceza yok, alınması gereken bazı tedbirler vardır. Dayak bir müessir fiildir; dayaktan tedbir olmaz, ceza olur.

Nisa 34. ayetteki darb kelimesi Kur'an'daki kullanımının dışına çıkarılarak bir oyun oynanıyor ve kadının en küçük bir itirazı bile mahkûm edilerek erkeğin dayağıyla cezalandırılıyor. Tam bir yargısız infaz...Yargısız ve bazen sadist infaz... Kadın bir tür köle durumuna düşürülüyor.

Nisa 34. ayette öngörülen tedbir nedir? Oradaki 'dövmek' anlamında alınan ve erkeğin doğal hakkı haline getirilen "Fadribû!" ifadesinin gerçek anlamı nedir? Önce, Nisa suresi 34. ayette geçen darb sözcüğünün Kur'an'daki kullanımlarını görelim:

1. Örnek vermek, örneklerle anlatmak: 14/24; 16/75-76; 30/28

2. Gezip dolaşmak, seyahat etmek: 4/94, 101; 5/106

3. Yol açmak: 20/77

4. Uzaklaştırmak, uzakta tutmak: 43/5

5. Mühürlemek, damgalamak, tıkamak: 2/61; 18/11

Darb sözcüğünün vurmak anlamındaki kullanımları ise şöyledir:

6. Yüze ve sırta vurmak: Bu kullanım, vücûh (yüzler) ve edbâr (sırtlar) sözcükleriyle daima birliktedir. (8/50; 47/24)

7. Elle vurmak: Bu kullanım, car edatı (Bâ) iledir. (61/93)

8. Boyun ve parmakları vurup uçurmak: Bu kullanım a'naak (boyunlar) ve benân (parmaklar) kelimeleriyle kullanımdır, (bk. 8/12)

9. Bir âletle (sopa vs.) vurmak: Bu kullanım da câr edatı (Bâ) iledir. (2/60, 73; 7/160; 26/63; 38/44)

Nisa 34'teki kullanım, vurmak anlamındaki kullanımların hiç birine uymamaktadır. Darb kelimesi burada, taşıdığı yirmiyi aşkın anlamın birisi olan 'barındığı yerden uzaklaştırmak' (sülâsîden kullanım), 'yolculuğa çıkarmak' (if'al kalıbından kullanım) anlamında kullanılmıştır. Çünkü diğer kullanımların hiçbirisi bu ayetin amacına ve içeriğine uymamaktadır.

Özellikle 'uzaklaştırmak' anlamındaki kullanım hem içerik hem de filolojik açıdan çok uygun düşmektedir. Çünkü bu kullanımda sülâsî fiil (darabe) mef'ûlüne (tümlecine) hiçbir edata ihtiyaç duymadan doğrudan ulaşmaktadır ki, geleneksel okuyuşlara da tamamen uygundur. Buna göre, Nisa 34'teki "Fadribûhünne" emrinin anlamı *"Onları, bulundukları yerden uzaklaştırın!"* olur.

Kullanımın vurmak anlamında alınması filolojik açıdan mümkün görülebilir ama bu anlamda alınmasını engelleyecek 'dinsel karineler', hatta deliller vardır. Bunlar: 1. Kesinleşmiş zina suçuna dövme cezasının verilmesi, 2. Ifk olayında Hz. Aişe'nin dövülmeyip ikamet yerinden uzaklaştırılması, 3. Veda Hutbesi'ndeki sözün, kadınları dövmeyi, zina suçu şartına bağlamasıdır.

Bilindiği gibi, İfk olayı, Hz. Âişe'ye zina suçu isnat edilmiş bir olayın adıdır. Kur'an, Nur suresinde bu olayı ayrıntılarıyla ele almakta ve Âişe'yi aklamaktadır. Olayın burada bizi ilgilendiren yanı şudur:

Hz. Âişe, zina suçuyla itham edildiğinde Hz. Peygamber ona dayak atmamış, attırmamış, kendi evinden uzaklaştırıp babası Ebu Bekir'in evinde oturmaya mecbur etmiştir. Veya Hz. Âişe bunu böyle yapmıştır. İki halde de, Nisa 34. ayetin, Peygamberimiz ve onun ev halkı eliyle bir uygulamasına tanık olmaktayız. Üstelik Hz. Âişe, sahabenin tefsir ve fıkıhta otorite sayılanlarından biridir.

Özetlersek: Kur'an Nisa 34. ayette kadının dövülmesini emreden bir beyan yoktur, kadının sadakatsizlik ve iffetsizlik kuşkusu yaratması durumunda, olay açıklık kazanıncaya kadar eşinin evinden uzaklaştırılması vardır.

Nisa 34, kafası bozulan kocaya dayak izni değil, iffetsizlik kuşkusu yaratan kadına karşı üçlü bir tedbir getirmektedir: 1. Öğüt vermek, 2. Yatakta yalnız bırakarak dikkate davet etmek, 3. Daha etkili bir uyan için evden uzaklaştırıp başka yerde ikamete mecbur etmek.

Dünyanın önünde Müslümanların başına dert olan bu 'kadın dövme ilkelliği', Kur'an içi dinamikler işletilerek bu şekilde çözülür.

KADINLA İLGİLİ DİĞER SAPTIRMALAR

Kadının, erkeğin kaburga kemiğinden yaratıldığını iddia etmek:

Bu İslam dışı kabule dayanak sağlamak için önce Kur'an'da bir anlam kaydırması yapılmış, sonra da hadis adıyla ortaya sürülen bazı uydurmalarla kadın, erkeğin bir tür artık ve atığı konumuna getirilmiştir.

Anlam kaydırması, Nisa suresi 1. ayette yapılmıştır. Ayet şu:

"Ey insanlar! Sizi bir tek canlıdan yaratan, ondan onun eşini de vücuda getiren ve o ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üreten rabbinizden sakının..."

Bu ayette geçen 'bir tek canlı' karşılığı kullanılan 'min nefsin vahidetin' ifadesindeki nefs, her nedense erkek anlamında yorumlanmış, böyle olunca da kadın, erkekten yaratılmış bir ikincil canlı durumuna gelmiştir. Oysaki nefs kelimesi her türlü canlıyı ifade eder. Dahası, gramatik olarak bu kelime dişildir. Nitekim ayette sıfatı olarak kullanılan 'vahide' kelimesi de, sıfat-mevsuf (niteleyen-nitelenen) uyuşumu için dişil (müennes) seçilmiştir. Yani eğer kelimeler üzerinden yürüyeceksek, kadının erkekten değil, erkeğin kadından doğduğunu söylememiz gerekecektir.

Ama Kur'an'ın vermek istediğinin bunlarla ilgisi yoktur. Kur'an'ın anlatmak istediği, canlıların üremesinde hücre bölünmesinin gündeme getirilmesidir. Ayetin cinsiyetle filan alakası yoktur. Ayetle ilgisi varmış gibi tefsirlere sokulan bu yorum, Beniisrail çevrelerinin eski kabullerinden biridir. Bu kabul, ne yazık ki, geleneksel İsrailiyâtçı zihniyetlerce İslam bünyesine sokulmuştur.

Ayette geçen 'zevç' kelimesi de erkeğin eşi yani kadın anlamında yorumlanmıştır ki bu da yanlıştır. Kur'an bu kelimeyi her türlü polariteyi ifade etmek için kullanır. Tüm canlılar, tüm bitkiler, tüm varlıklardaki çift kutupluluk, zevciyet kelimesiyle ifade edilir. Hücredeki bölünme halinde doğan ikilikler de bu kelimeyle ifade edilmektedir. Bunun, kadın-erkek cinsiyetiyle kayıtlanması yanlıştır, (bk. burada, Çift Kutupluluk mad.)

Kaburga kemiği hikâyesine gelince, bu, Tevrat kaynaklı bir kabuldür. Yahudi geleneğinde yeri vardır. O gelenekten kaynaklanan bir örnekleme, kadının fazla zorlamaya gelmediğini, üstüne üstüne gidilmesinin yanlış olduğunu anlatırken "Kadın kaburga kemiğinden yaratıldı, yapısında eğiklik vardır; fazla doğrultmaya kalkarsan kırılır" demektedir. Hz. Peygamber, kadın konusunda konuştuğu bir sırada yörenin çok kullandığı bu örneklemeyi kullanmıştır. Bunun böyle olduğunu, sahabe neslinin hocalarından biri olan İbn Abbas (ölm. 68/687), açıkça bildiriyor.

İbn Abbas böyle diyor ama sahabe neslinin 'Kezzâb' yani sınırsızca yalan söyleyen kişi diye damgaladığı Ebu Hureyre, aksini söyleyerek bu sözün hadis olduğunu iddia ediyor. (Ebu Hureyre'nin şaibeli kimliği, İslam'ı tahrip ve tahrif etmek isteyen Yahudi hahamlar, özellikle ünlü casus-tahripçi Ka'b el-Ahbâr tarafından nasıl kullanıldığı, İslam'a verdiği zararlar ve güvenilmezliği hak-

kında Mısırlı bilgin Mahmud Ebu Reyye (ölm. 1970), *'Şeyhu'l-Madîra Ebu Hureyre'* adıyla devrim niteliğinde bir eser kaleme almıştır.)

Kime inanacağız? Ebu Hureyre (ölm. 58/677) gibi, her yanı şaibeli, yalancı damgası yemiş, bu yüzden Ali, Ömer ve Âişe gibi büyük sahabîlerin takibine uğramış birine mi, yoksa 'müfessirlerin babası, sahabenin hocası' gibi unvanları olan ve Peygamberimizin "Allahım! Buna, dinin inceliklerine nüfuz gücü ver, din buyruklarının özünü yakalamayı ona nasip et!" duasıyla lütuflandırılmış bir sahabîye mi?

Biz bu rivayete de, o rivayete destek sağlamak için Kur'an ayetinde vücut verilen anlam kaydırmasına da karşıyız. Kadın, kimsenin kaburga kemiğinden yaratılmamıştır, erkeğin uydusu filan da değildir. Tıpkı erkek gibi, yükümlülükleri vardır, ama tıpkı erkek gibi, hakları da vardır. (Kaburga kemiği meselesinde ayrıntılar ve kaynaklar için, bizim, *'Kur'an'daki İslam'* adlı eserimizin Nisa Suresi bölümüne bakılabilir.)

Kadın, evlenmede taraf olamaz mı?

Mevcut fıkhın çoğunluk kanaatine göre, kadın nikâh akdinde kendisine asaleten de bir başkasına velayet veya vekâleten de taraf olamaz. Kendisi evleniyorsa onu velayeten veya vekâleten bir erkek temsil edecektir. Tabii bunun zorunla sonucu olarak, evliliğin sürdürülmesinde ve sona erdirilmesinde de aynen erkek gibi 'eşit bir taraf olamaması gerekecektir. "Erkek, istediği anda 'üç talak' ile kadını kaldırıp bir kenara atabilmelidir" diye düşünülmüş ve bunun gereği yapılmıştır. Kur'an ayetleri tamamen dışlanarak veya tahrif ve tebdil edilerek. Bu tahrif ve tebdil ile yaratılan zihniyete bir de dokunulmazlık zırhı bulunmuştur: Cumhur görüşü... Cumhur görüşü dendi mi akan sular durmuştur. Kur'an, fiiliyatta daima cumhur görüşünden sonra gelmektedir. Aksini söyleyenler yalan söyler. Fıkhın bu 'cumhur görüşü' denen 'cumbur cemaat saplantısı'nı ilk delen ve kadının nikâh akdinde kendisini bizzat temsil etmesi gerektiğini söyleyen önder, şehit fakîh İmamı Âzam olmuştur. Ve bunu söylediği için çekmediği kalmamıştır.

İMAMI ÂZAMIN KADIN HAKLARINDAKİ ÖNCÜLÜĞÜ

Bugün için küçük görülen bazı kadın hakları, İmamı Âzam'ın yaşadığı zaman {sekizinci yüzyıl) düşünüldüğünde devrim niteliğindedir. Ne yazık ki, bu devrim fetvalar, İmamı Âzam'ın saldırıya uğramasına, din dışı ilan edilmesine gerekçe yapılmıştır. İmamı Âzam'a yönelttiği insafsız saldırılarla da ünlenen meşhur Cüveynî (ölm. 478/1085) İmamı Âzam'ı tahkire ayırdığı eserinde ona saldırı gerekçeleri arasına 'kadınlara velayet ve vesayet altına girmeden evlenme hakkı vermesi'ni de koymaktadır. Ve Büyük İmam'a buradan saldırırken şöyle demektedir:

"Kadın, akıl ve fikir yönünden noksandır; seçimini kötülük yönünde yapar. Bunun içindir ki, onun evleneceği adamı seçme hakkını veli veya vasiye tevdi etmek gerekir" (Bu İslam dışı iddia ve eleştirisi için bk. Kevserî, *İhkaaku'l-Hakk bi İbtaîi'î-Bâtıl fi Muğîsi'l-Halk,* 188) Çağdaş fıkıh otoritesi Mısırlı bilgin Ebu Zehre (ölm. 1974) bu konuda şöyle yazıyor:

"İslam fakîhlerinin cumhuruna göre, kadın, evlenmede tam hürriyete sahip değildir. Onun onayı nikâhın tamamlanmasını sağlamaz. Kadın bu işleri tek başına yapamaz; velileriyle ortak hareket etmek zorundadır. Eğer velileri kadına haksızlık yapıp dengi olan erkekle evlenmesine engel olurlarsa kadın, velilerini şikâyet eder."

"İşte, cumhur denen fakihler topluluğunun kadının evlenme hakkı konusundaki görüşleri bunlardır. Ebu Hanîfe bu cumhur ulemaya karşıdır. Ona göre, kadın, evlenme konusunda tamamen serbesttir; istediğiyle hiç kimsenin velayetine muhtaç olmadan evlenebilir. Fakîhlerden bu konuda kendisine katılan, sadece öğrencisi Ebu Yusuf olmuştur. Bir rivayete göre, o da hocasına karşı çıkmıştır. Böylece, kadına özgürlük getiren bu görüşte Ebu Hanîfe tek başına kalmıştır."

"Diğer taraftan, fakîhlerce kabul edilen bir kuraldır ki, kadının, mallan üzerinde tam hak ve velayeti vardır. Malı üzerinde velayet hakkı olan bir kişinin kendi nefsi üzerinde velayetinin olmaması kabul edilemez. Velayetin tam olması **bulûğ** ve reşit olmakla gerçekleşir. Malda tam velayet sahibi olanın nikâhında da olması kaçınılmazdır. Kur'an'a baktığımızda, nikâhın kadına isnat edildiğini görüyoruz. Akdin kadına izafe edilmesi, bunu kadının kendisinin yapabileceğine delildir."

"Evlenmede kadına tam hürriyet tanıyan tek fakîh İmamı Âzam'dır." (Ebu Zehre, *Ebu Hanîfe,* 345-3347)

'Cumhuri ulema' diye anılan çoğunluk, tarih boyunca hep 'kadına karsı' tezlerin savunucusu olmuştur. Ve bunu çoğu kez, Kur'an ve sünnete açıkça ters düşme pahasına yapmıştır. Asrısaadet'te kadın konusunda, tıpkı İmamı Âzam gibi tek kalan fakîh, Hz. Âişe olmuştur. (Bu konuda bizim *'Asrısaadetin Büyük Kadınları'* adlı eserimizin Âişe bölümüne bakılabilir.)

Kadına, evlilik konusunda İmamı Âzam'ın tanıdığı hak, Asrısaadet'te Hz. Peygamber'in tanıdığı bir haktır. Hz. Peygamber, kızını, onun isteği aksine bir gence nikahlayan adamın kıydırdığı bu nikâhı iptal etmiştir. Bu iptal üzerine, evlendirilen kız, "İş bana havale edildiğine göre nikâhı kabul ediyorum. Ben, bu işin babaların buyruğuyla olmayacağının kadınlar tarafından bilinmesini istedim" diyerek kadınlara hak ve özgürlüklerini hatırlatan bir ders vermiştir. (Nesaî, Nikâh, isti'zânü'l-bikr: 6/71; Dârekutnî, Kitabu'n-nikâh: 3/232) Sünnete ters düşmek, hadisleri reddetmekle suçladıkları İmamı Âzam, Peygamber'in savunduğunu savunuyor, ona saldıranlar ise bunun tam aksini yapıyor. Ama onlar 'cumhur', İmamı Âzam ise tek kişi.

Cumhur, çoğunluk veya büyük çoğunluk demektir. Çoğunluğu hakkın ölçüsü ve göstergesi yapmaksa Kur'an'a aykırıdır. Cumhur adıyla, cumbur cemaati hakkın göstergesi yapanlara Kur'an'ın şu ayetini hatırlatmak gerekir:

"De ki, 'Pisin çokluğu seni hayrete düşürse de pisle temiz bir olmaz!' O halde, ey akıl ve gönül sahipleri! Allah'tan sakının ki, kurtuluşa erebilesiniz." (Mâide, 100)

Tam burada, bir noktanın daha altını çizelim: Kaynakların incelenmesinden anlaşılıyor ki, İmamı Âzam, o devirde, onca madde ve şöhret imkânına rağmen, tek kadınla evlenmiş, tek çocuklu bir insandır. Biz, şu ana kadar, bu tespitimizin aksini gösterecek herhangi bir kayda rastlamadık. Sadece bu bile, Büyük İmam'ın kadın konusunda bir seçkinlik ve yücelik sahibi olduğuna delildir.

Cumhurun anlayışına göre, kadın nikâh akdinde taraf değil de sadece eşya sayıldığı için, nikâhla kurulan akit, erkek lehine bir kölelik akdi konumundadır. Bu gerçeği açıkça ifade etmeseler de

hukukî bir tahlil, işin mahiyetinin tamamen böyle olduğunu ortaya koymaktadır. Bir kere, cumhur görüşü, 'nikâh akdinin milk-i müt'a üzerine kurulu bir akit olduğunu hükme bağlamıştır. Milk-i müt'anın açık anlamı, kadının cinselliğinden yararlanmanın malik sıfatıyla satın alınmasıdır. Zaten, milk-i müt'anın kelime anlamı da 'yararlanmaya malik olmak'tır. Nikâh akdi, bu 'mülkiyet' ilişkisini kuran bir akit olacaktır. Aksi halde geçerli değildir. Daha açık bir ifadeyle, akit hukuken bir tür kölelik aktidir. (bk. İbnül-Hümâm, *Fethu'l-Kadîr,* 3/186-187) Normal kölede akit 'hizmetten yararlanma' üzerine kurulurken nikâhda cinsel yararlanma veya cinsel hizmet üzerine kurulmaktadır.

Nikâh akdinde esas olan mehir de kocanın kadından cinsel anlamda yararlanmasının bedelidir. Çağdaş bir fıkıh bilginine göre, bunun anlamı 'bir hayvanın boğazına geçirilen bir ipi tutan sahibinin onu sahiplenmesi, ona istediği şekilde hükmetmesi ve istediği zaman ipi bırakıp onu serbest kılması gibidir. Milk-i müt'anın sahibi sıfatıyla koca, mülkünde istediği gibi tasarruf eder, onu kullanır, istediği zaman da boynundaki ipi çıkararak onu bırakır." (Mehmet Erdoğan, *Tesettür Meselesi,* 38) Hatta boşamayı ifade etmek üzere, "İpin boynunda, yuların elinde" tabirinin kullanılabileceği, en önemli fıkıh kaynaklarında kayda geçirilmiştir. (Mesela, Mavsılî, *el-İhtiyârli Ta'Uli'l-Muhtâr,* 3/133)

Sözün özü şudur:

Cumhur fetvalarından oluşan geleneksel fıkıh, kadını bir tür cinselliği tatmin aracı köle olarak düşünmüş, hükümleri buna göre düzenlemiştir. O bakımdan koca, kadının, güzel görünmesine ilişkin ihtiyaç ve taleplerini karşılamakla yükümlü tutulurken, mesela sağlığıyla ilgili ihtiyaç ve taleplerini karşılamakla yükümlü tutulmamıştır. Doğrusu bu anlayış, köleye bakıştan daha düşük ve insanlık dışı bir anlayıştır. Şimdi bu fıkhın, insanlık ve Kur'an dini adına ancak utanç konusu olabilecek bir tespitini, ünlü temsilcilerinden birinin çok ünlü eserinden aktaralım:

"Kadının ihtiyaç duyacağı tarak, başına süreceği yağ, koku ve benzeri temizlik malzemelerini kocasının tedarik etmesi şarttır. Çünkü bunlardan maksat, temizliği sağlamaktır. Aynen, kiracının oturduğu evi süpürmesi, temizliğini sağlaması gibi, bu temizlik malzemelerini sağlamak da kocaya düşer. Buna mukabil, kocanın karısı için ilaç ve doktor parası vermesi şart koşulamaz. Bunlar bedenin

onarımı içindir. Bu aynen kiralık evin yıkık yerlerin inin onarılması, temellerinin sağlamlaştırılması gibidir. Bu tür masraflar kiracıya değil, malike düşer." (İbn Kudâme, *el-Muğnî,* Kahire baskısı, 7/568)

Kadının cinsiyeti üzerinde egemenlik kurarken, nikâhı milk-i müt'a olarak niteleyen zihniyet, aynı kadın için, sıra harcama yapmaya geldiğinde onun cinsel açıdan işe yaraması şartını aramakta, sağlığı bozulup bu 'işe yarama' hali sakatlanmışsa onun için metelik harcamamakta, bu düşüklüğünü meşrulaştırmak için bu sefer, kadınla ilişkisini 'malikiyet' ilişkisi yerine 'kiracılara lay an ilişkisi' olarak nitelemektedir. Bu muamele de kölelere yapılandan daha aşağı bir muameledir.

Ünlü fakîh Kemal İbnü'l-Hümâm (ölm. 861/1456), biraz yukarıda kayda geçirdiğimiz eseri Fethu'l-Kadîr'de açık konuşmaktadır:

"Kadının kocasına aidiyeti bir tür kölelik aidiyeti olarak adlan d ı-nlmalıdır.

Kadının boşama hakkı olmadığını söylemek veya bu hakkın kullanımım zorlaştırmak:

Boşama hakkı, Kur'an tarafından kadın-erkek ayrımı yapılmadan ilkeye bağlanmıştır. Bakara suresi 229. ayet: "Boşama iki kezdir. Bunun ardından ya iyilikle tutmak yahut da güzelce serbest bırakmak gerekir" diyor. Ayet, hakkın kimde olduğundan söz etmemiştir. O halde, genel kural gereği, hak, tarafların her birince kullanılabilir.

Geleneksel fıkıh, tüm alanlarda olduğu gibi, burada da kadının aleyhine yoruma giderek kadının boşama hakkını kullanmasını 'hull ve tefviz' denen şartlara bağlayarak zorlaştırmıştır. (Bu şartların ayrıntıları için *Kur'an'dakiİslam* adlı eserimizin Bakara, 229. ayeti açıklayan kısmına bakılabilir.) Erkeğe gelince o, istediği anda, istediği şekilde boşama hakkına sahiptir. İsterse ağzından çıkacak bir tek "Boşsun!" sözcüğüyle bile kadını salıverebilir...

Erkeğin isteğini boşanma için yeterli görmek:

Bu da acımasız bir saptırmadır. Kur'an boşanma için ana başlık olarak bir tek sebep kabul etmektedir: Geçimsizlik. Bu ana başlığın (geçimsizliğin) değişik türleri, farklı gerekçeleri olabilir, bu ayn bir meseledir.

Temel sebep geçimsizlik olunca, bunun varlığını belirlemek, boşanmak isteyen tarafa bırakılamaz. Hukuk mantığı ve hukukun gayesi bunu gerektirir. Sebebin varlığını ileri süren tarafın doğruyu söyleyip söylemediğinin araştırılması kaçınılmazdır. Yani geçimsizliğin olup olmadığına yargı-mahkeme karar verecektir. Kur'an, işte bunun için, boşanmaya karar verme yetkisini yargıca-yargıçlara vermiştir. Taraflar, geçimsizliğin varlığını beyan ederek işi hakeme/hâkime götüreceklerdir. Hakemler/hâkimler önce barıştırmayı deneyecekler, bunda başarılı olamazlarsa boşanmaya karar vereceklerdir, (bk. Nisa, 35, 128, 130)

Tüm bu aşamalar, süresi ne kadar uzun olursa olsun, bir boşanma fljir talak) demektir. Bir gün de sürebilir, beş yıl da sürebilir. O önemli değildir. Karar verildikten sonra çiftlerin ayrı yaşamaları başlamış olacaktır.

Geleneksel fıkıh burada da bir hak ihlali sergilemekte ve erkeğe verdiği boşama hakkının, ağızdan çıkacak bir "Boşsun!" veya "Seni boşadım!" sözüyle vücut bulduğunu kabul etmektedir. Böyle olunca da ayrı yaşamanın getirebileceği tekrar birleşme ihtimali ortadan kalkmaktadır.

Iş bununla da kalmamış, hak ihlali çok daha ileri boyutlara götürülmüştür. Şöyle:

Üç talakın gerçekleşmesini erkeğin ağzından çıkacak 'üç' sözüyle tamamlanmış saymak:

Kur'an, boşanan tarafların tekrar birleşmelerini önermiş, bunun için imkân hazırlamıştır. Birinci talak üzerine ayrı yaşamaya başlayan taraflar, başka biriyle cinsel temasta bulunmamış olmak koşuluyla, tekrar birleşmek isterlerse birleşir, yuvalarını devam ettirirler. İkinci bir talak halinde bu imkânı yine kullanabilirler. Kur'an'ın bu tutumu dikkatle incelendiğinde burada, günümüz Medeni Kanunundaki 'ayn yaşama' kararının yarattığı sonuca benzeyen bir durumla karşı karşıya olduğumuz anlaşılır.

Çünkü taraflar, hiçbir müdahale ve işleme gerek kalmadan tekrar birlikte olabileceklerdir.

Olay üçüncü kez tekrarlanırsa tarafların yeniden birleşmeleri, kadının bir başka erkekle evlenip boşanması şartına bağlanmıştır. Kur'an böylece, evlilik kurumunun ikide-birde yaz-boz tahtası gibi oyun alanı haline getirilmesini önlemek istemiştir.

Geleneksel fıkıh, hiçbir vahyî-hukukî dayanağı olmadan, bu 'üç talak' konusunu erkeğin ağzından çıkacak bir 'üç' kelimesiyle bitmiş saymaktadır. Yani erkek, karısına "Seni üç talakla boşadım" derse artık bunların bir araya gelmeleri mümkün olmayacaktır. Bu saptırmayı yasallaştırmak için sergilenen oyunlar çok çirkindir. Bu yanlışı düzeltmek için ünlü 'hulle-hulleci' oyunlarının sahnelendiğini hepimiz bilmekteyiz. Erkeğin ağzından çıkıveren bir kelime yüzünden yuvasını ve kocasını kaybeden kadın, yuvasına ve eşine dönmek için, kiralanmış bir adamla (hulleci) sözde bir nikâh kıymakta, sonra o adam tarafından yine sözde boşanmakta ve eski kocasıyla birlikteliğini ancak ondan sonra kurabilmektedir.

İç içe yanlışlar, iç içe saptırmalar, iç içe iğrençlikler ve zulümlerle karşı karşıyayız. Ve bunların tümünde acıyı çeken, kadındır.

Geleneksel fıkıh despotizminin İslam'ın başına neler açtığını özet halinde görelim: **1.** Boşama yetkisi haksız bir biçimde sadece erkeğe veriliyor, 2. iki kez boşanıp birleşebilme imkânı, erkeğin ağzından çıkacak "Seni üç talakla boşadım" sözüne bağlı kalınarak etkisiz hale getiriliyor, 3. Ağzından çıkan bir kelimeyle eşini ve yuvasını kaybettiğini anlayan erkeğin, hatasını tamir yükümlülüğü yine kadına yükleniyor. Kadın, bir başka erkeğe geçici bir süre (hülle adıyla) teslim ediliyor. Yani, erkeğin öfke ve hatasının cezasını kadın ödüyor.

Şimdi, duruma, Kur'an'ın boşanmayla ilgili temel kabullerini dikkate alarak bakalım:

Taraflardan her birinin boşanma ve boşama hakkı vardır. Bu hak egoist keyifler için kullanılamaz. Ortada, boşanmayı gerekli kılan bir geçimsizlik olmalıdır. Bu sebebin varlığını öne sürerek boşanma isteyen taraf bu isteğini şartlara, zamana, zemine göre oluşmuş karar mercilerine (günümüzde mahkemelere) iletecektir. Kendisi

"Geçimsizlik var, ben boşamyonım" veya "Seni boşuyorum" diyerek evliliği bitiremez, mutlaka yetkili mercie başvuracaktır.

Merci, önce tarafları barıştırmayı ve yuvayı kurtarmayı deneyecektir. Bunda başarılı olamazsa boşanmaya karar verecektir, (bk. Nisa, 128,130) Bu işler hangi uzunlukta bir süre alırsa alsın, verilen karar bir talak hükmündedir. Yani taraflar isterlerse yeniden biraraya gelebilir, yuvalarına, evliliklerine kaldıkları yerden devam edebilirler.

Bu durum iki kez tekrarlanabilir. Üçüncü kez tekrarlandığında kadının bir başka erkekle evlenip boşanması gerçekleşmedikçe eski evlilik tazelenemez. Kadının başka bir erkekle evlenip boşanması bir muvazaa ile (hülle) çözülemez. Ciddi biçimde bir evlilik yapılmalı ve ciddi biçimde bir boşanma gerçekleşmiş olmalıdır.

Hülle rezaleti, İslam'ı, yüzyıllardır simsiyah gösteren ve adına hile-i şer'iye denen çirkin oyunlardan biridir...

Kuranın verileri esas alındığında kadının da erkek gibi, boşama hakkı vardır ve bu hak hiçbir ağırlaştırıcı usule bağlanamaz.

Şurada verdiğimiz bilgiler ve çizdiğimiz tablolar esas alınarak bakıldığında, bugünkü medeni dünyanın, o arada Türkiye Cumhuriyeti'nin, evlenme ve boşanma konusunda geçerli saydığı hukuk-kanun düzeninin Kur'an'ın ideallerine, gelenekçi fıkıh despotizminin tavrından daha uygun olduğu anlaşılır.

Boşanma konusunda esas alınan fıkıh hükümlerinin tamamına yakını Kur'an dışı, insanlık dışı dayatmalardır. Kölelik anlayışının kadına tatbikinden ibarettir. Ne yazık ki, bu kölelik anlayışı, ulema denen ve dini temsil mevkiinde görülen zümre tarafından gerçekleştirilmiş bir zulümdür. Zulmü önlemesi beklenenler, zulmü dinleştirmişlerdir.

Haremlik-selamlığın İslam'ın emri olduğunu iddia etmek:

Kadını hayatın dışına iten ve onu zihinsel ve ruhsal bunalımların tutsağı haline getiren haremlik-selamlık uygulaması, eski bir Arap örfüdür.

Harem, tam anlamıyla bir zulüm kurumudur.

Bazı Arap yazarlar (örneğin Seyyid Kutup) bu uygulamanın İslam'a Osmanlı Türkleri tarafından sokulduğunu söyleyedursun (bk. Kutup'un tarafımızdan Türkçeleştirilen *'İslam-Kapitalizm Çatışması'* adlı kitabı) biz bunun bir Emevî uygulaması olduğunu çok iyi bilmekteyiz. Türklerde bunun tam tersi vardı. Ne yazık ki hilafet denen din dışı saltanat siyasetinin Yavuz Selim tarafından Osmanlı Devleti'ne taşınmasından sonra, İslam'ın en hümanist yorumu olan 'Türkmen Yorumu', Arabizmin güdümüne girdi ve birçok Emevî töresi İslam adı altında içimize sokuldu. Bunlardan biri de haremlik-selamlık denen uygulamadır. Bu uygulamanın öngördüğü davranışlar şunlardır:

Kadınlarla erkeklerin ayrı ayrı oturmaları:

Bu İslamdışılık; evde, işyerinde, sünnet, düğün, konferans, cenaze gibi toplantılarda, toplu yemeklerde (kadınlarla erkeklerin birlikte yemek yiyebileceklerini hükme bağlayan Kur'an ayeti için bk. Nur suresi, 61) kadınlarla erkeklerin ayrı ayrı yerlerde mekân tutmaları şeklinde uygulanmaktadır.

Bu anlayış, son zamanlarda, İslam'ın ağır bir istismarı olan 'siyaset dinciliği' tarafından okullara, dershanelere, hastanelere kadar sokularak Müslümanların hayatını tam bir kaosa çevirdi. Halkı birbirine düşürdü, Müslüman'ı Müslüman'dan kuşku duyar bir duruma getirdi. Müslümanların dünyanın gözünde, içleri şehvet dolu kötü niyetli insanlar olarak algılanmalarına ve tanıtılmalarına zemin hazırladı. (Haremlik-selamlık konusunda sahabe uygulamalarının nasıl saptırıldığı hakkında bk. Vehbi Ecer; *'İslam Tarihi Derslerf,* 2/128, 207-211)

Kadın sesinin haram ilan edilmesi:

İslam dışı kabullerin öne çıkanlarından biri de budur. Şu bir gerçek ki, İslam vahiyleri içinde, kadın sesinin haram olduğuna ilişkin bir işaret bile yoktur. Bu, temelinden uydurma bir yasaktır. Dört mezhep fıkhını anlatan eserinde Abdurrahman el-Cezîri (ölm. 1941) şöyle diyor:

"Dört mezhebin kabulüne göre, kadın sesi, avret yani yasak değildir. Ancak fitneden korkulduğundan haram ilan edilmiştir." (el-Cezîrî; *el-Fıkh 'ale'l-Mezâhibi'l-Erbaa,* 1/175)

Demek oluyor ki bu yapay yasak, birilerinin, "Fitne çıkar" demesiyle konmuştur. Ama zaman göstermiştir ki, en büyük fitne, bu sözün dinleştirilmesiyle çıkmıştır.

Kadınlarla tokalaşmayı haram ilan etmek:

Ne ilginçtir ki bu saptırmanın siyasal avukatlığını yapan sözde 'din adamı, fakîh' birçok kişi bile bugün artık böyle bir yasağın İslam bünyesinde olmadığını, bunun bir örf olduğunu söylemektedir. Ama biz biliyoruz ki, bu 'saltanat fetvacıları' birkaç yıl önce bu meseleyi tam tersi bir yaklaşımla halkın önüne çıkarıp aksini söyleyenleri zındık ilan etmekteydi.

Bu zihniyet, Türkiye'yi öyle bir noktaya getirdi ki 18-20 yaşlarındaki bir üniversite öğrencisi, babası, hatta dedesi yaşındaki hocasının, örneğin, bir diploma töreninde elini sıkamaz oldu. Çünkü sıkarsa 'kötü kadın, hain kadın' muamelesi görecekti. Bu insanlık dışı davranışlar ve dayatmalar yüzünden Türkiye ve Türk insanı az kahır çekmemiştir.

İşin doğrusu şudur ki, kadınla erkeğin tokalaşmasını yasaklayan ne bir ayet vardır hatta ne de uydurma bir hadis. Bunun tam tersine, şu görüş birliği vardır: Tesettürde serbest olan yerlere dokunulması da serbesttir, (bk. el-Cezîrî; ***el-Fıkh ale'l-Mezâhibi'l-Erbaa,*** 1/175) El ve ayakların tesettüre tâbi olmadığı noktasında ittifak olduğuna göre bu organlara dokunmak, en tutucu, en baskıcı görüşlere göre bile yasak değildir.

Hz. Peygamberin kadınlarla tokalaşmadığı yolundaki rivayet -ki biz onun da uydurma olduğu kanısındayız- asla yasak ifade etmez. Hz. Peygamber soğan, sarmısak, sakatat, av eti de yemezdi. Ama bunlar hiç kimseye haram değildir. Bu tip davranışlar onun peygamber kişiliğiyle ilgili kendine has tavırlardır. Bu tavırlarının ümmetini bağlamadığı, herkesçe bilinmektedir.

Kadınların seçme ve/veya seçilme haklarının olmadığını, kadından devlet başkanı olamayacağını iddia etmek:

Kadını eve hapsederek erkeğin zevk ve hizmet aracına dönüştüren zihniyet elbette,ki, ona seçme ve seçilme hakkı vermeyecekti, Kadının devlet yönetiminde söz sahibi olmasını, hele hele devlet başkanı olmasını ise asla istemeyecekti. Bu zihniyeti

temsil edenler, bin dereden su getirerek kadını kamu alanının dışına itmişlerdir.

Bizim bileceğimiz şudur: Bu iddia da temelden İslam dışıdır; bir Arap uydurmasıdır. Kadının seçme ve seçilme hakkı olmadığını söylemek, Kur'an'a iftiradır.

Yasaklama bir yana, teşvikler vardır. Esasen özel ve ayrı bir hüküm getirilmediği sürece, Kur'an'ın erkeğe tanıdığı bütün hak ve ödevlerin kadına da hitap ettiği, genel kuralların bir icabıdır. Ama bu kurallar kadın için işletilmemiştir.

Kadının seçme hakkı, Kur'an tarafından açıkça ömeklendirilmiştir. Mümtehine 12. ayet Hz. Peygamber'e kadınlarla bey'atleşmeyi yani el sıkışarak onların taahhütlerini almayı, onlarla sosyal bir mukavele yapmayı emretmektedir. Bîat, Kur'an düşüncesinde yönetenleri seçmede esas olan bir doğrudan demokrasi uygulamasıdır.

Seçilme hakkı, özellikle devlet başkanlığı konusunda belirginleşiyor.

Kur'an bu konuda da bir yasaklama getirmemiştir. Bu demektir ki, konu serbest bırakılmıştır. Kadının devlet başkanlığı, ordu komutanlığı gibi yönetim görevlerini üstlenebileceğine ilişkin sünnette de açık deliller vardır. Bizzat Peygamber eşi Hz. Âişe'nin siyasal mücadelesi ve Cemel olayında üstlendiği komutanlık görevi bunun kanıtıdır. Âişe'nin siyasal mücadelesini dine aykırı göstermek için hadis diye ileri sürülen rivayetlerin de güvenilir yanları yoktur. Dinin böyle bir emri olsaydı bunu herkesten önce Hz. Âişe bilirdi. Çünkü o, ashabın en fakîhlerinden biriydi. Hz. Âişe, siyasal mücadeleye girmesi yüzünden değil, bu mücadeleyi Hz. Ali'ye karşı vermiş olması yüzünden pişmanlık duymuştur. Ahzâb 33. ayet, yönetim görevi üstlenmeyi engelleyen bir delil olarak kabul edilse bile (ki Hz. Âişe böyle olmadığı kanaatindedir) bunun muhatabı, sadece Hz. Peygamber'in hanımlarıdır. Çünkü o ayet, sadece Peygamber hanımlarını bağlayan bir buyruktur.

'Kadının devlet başkanı olamayacağı hususunda icma var' sloganı da İslam dışı bir bühtandır.

Allah'ın kitabında yer almayan bir hükmü koyan yaklaşım, adı icma da olsa esasında bir ifsattır. İşin esası şudur: Kur'an'da yer almayan bir yığın kabulü Müslüman kitlelere Allah'ın emri gibi dayatmak için kullanılan yollardan biri de bu icma' oynudur. Bu din bir şirket dini değildir ki, kurul veya konsil kararlarıyla yönetilsin.

Önce şunu soralım: İcma' etme yetkisi Allah tarafından kime verilmiştir? İkincisi, icmaın kabul edilirliği konusunda icma var mıdır? Din Allah'ın tekelinde olduğuna göre, hiç kimsenin onun yerine hüküm koyma yetkisine sahip olması söz konusu edilemez.

İcma', 'bir asırda yaşayan İslam ulemasının bir meselede ittifakları' diye tanımlanır. Ya bu tanım yanlıştır yahut da tarih içinde icma diye bir şey söz konusu değildir. İmam Şâfiî gibi bir bilgin, icma'ın mümkün olmadığını söylemekte ve gerekçe olarak şunu ileri sürmektedir: Memleketler birbirlerine uzaktır. Bu durum, bilginlerin birbirleriyle görüşmelerini zorlaştırır. Ayrıca icma'da söz sahibi olacak kişilerin tayini zordur. Geleneğin icma' diye kabul ettirdiği şey iyi incelendiğinde görülür ki, icma' dedikleri, belli bir yöredeki kişilerin bir konuda söz birliği etmesi veya yaklaşık düşünceler sergilemesidir. Fıkıh profesörü Hayrettin Karaman konuya şöyle ışık tutuyor:

"Hakkında icmâ' bulunan hükümler ya nassa dayanır, yahut da içtihatların denk düşmesi sonucu oluşmuştur. Bunlardan nassa dayalı olanlarda bağlayıcı olan icma' değil, nastır; icma' nassın sağlamlığı ve delâleti konusundaki şüpheyi kaldırmak, bu hususları kesinleştirmek gibi bir rol oynamıştır."

"Hakkında nas bulunmadığı halde bir asırda yaşamış bütün müçtehitlerin ittifak ettikleri, görüş birliğine vardıkları bir hükmün bulunup bulunmadığı tartışılmıştır. İmam Ahmed bin Hanbel (ölm. 241/855), 'Sahabe devrinden sonra kim bir icma'dan söz ederse yalan söylemiş olur' demiştir."

İslam dünyasına yayılmış müçtehitlerin her birinin yerini ve bahse konu mesele üzerindeki içtihadını bilmeden, yalnızca farklı bir içtihadın açığa çıkmamış olmasından hareket ederek icma'dan bahsetmek inandırıcı değildir. Hakkında icma' bulunduğu iddia edilen birçok meselede ihtilâfın bulunduğunu, icma'-ihtilaf konularında eser yazmış eski ve yeni müellifler tespit edip açıklamışlar-

dır. (İbn Hazm; *el-İhkâm,* 1/534 vd.; M. Mustafa Şelebî, *Ta'lîlu'l-Ahkâm,* 325 vd). Şu halde, hakkında nass ve buna dayalı icma' bulunmadıkça sadece 'Şu konuda icma' vardır' iddiası bağlayıcı değildir ve o konu ile ilgili hüküm içtihatla değişebilir." (Karaman; *Kadının Şahitliği, Örtünmesi ve Kamu Görevi,* İslamî Araştırmalar dergisi, Ekim, 1991)

Bir asırda yaşayan ulemanın bir meselede ittifakı olan icma' eğer bir nastaki hükmün teyidi ise, o takdirde nas dururken icmaa ne lüzum vardır? Yok, eğer sözkonusu olan, nasta belirtilmemiş bir konunun hükme bağlanması ise yapılan icma'lar bunca yüzyıldır neden hiç değişmemiştir? Yoksa insanlık Ashab-ı Kehf mağarasında uyuyor mu?

Rivayete göre, Hz. Peygamber, gönderdiği mektubu yırtan İran Kisrası'nın kızının hükümdar seçilmesi üzerine şu sözü söylemiştir: "İşlerini kadına bırakan bir millet asla felah bulmayacaktır."

Bu rivayetin Cemel olayının sonlarına doğru Hz. Âişe'yi durdurmak için uydurulduğu anlaşılıyor. Hz. Âişe'nin böyle bir hadisten haberinin olmaması ilginçtir. Bundan daha ilginci, hareketinin ta başında onun yanında bulunan sahabîlerden hiçbirinin bu rivayetten söz etmemiş olmalarıdır. Nitekim, bu rivayet ortaya atıldıktan sonra ne Âişe ne de emrindekiler hareketlerini durdurmuşlardır. Rivayetin doğruluğunu varsaysak bile bunun müslümanları bağlayan bir yanı yoktur. Muhammed Hamidullah'ın güzel tesbitiyle, burada söz konusu olan, İranlılara gelecek bir belanın Hz. Peygamber tarafından önceden haber verilmesidir.

Kısacası, insan haklarının en önemlilerinden biri olarak Kur'an tarafından verilen bir hakkın derme-çatma rivayetlerle devre dışı bırakılması mümkün değildir. Fıkıh bilgini Karaman konuyu şöyle özetliyor:

"Kur'an'da, bir ülkeyi kadının yönetmesinin kötü sonuçlar doğuracağına ait bir işarete bile yer verilmemektedir. Hz. Âişe'nin başkanlığında gelişen Cemel olayı açık bir siyasî muhalafet hareketidir ve bu harekette, Hz. Âişe'nin yanında yer alan büyük sahabîler vardır."

"Sonuç olarak denebilir ki, İslam'da kadının, gerektiğinde kamu görevini yapmasını yasaklayan açık, kesin, bağlayıcı bir nas mevcut değildir. Aksine, bu kapıyı aralayan deliller mevcuttur."

Kadının namazda imamlık yapıp yapamayacağı meselesi:

Kur'an bu konuda bir düzenleme getirmemiştir. Bunun anlamı, Kur'an'ın bu konuyu serbest bıraktığıdır. Uygulamada durum şudur: Kadının kadınlara imamlık yapması tartışmasız kabul edilmektedir.

Kadının erkeklere imamlığına gelince, bu konu tartışmalıdır. Ancak dinler tarihinde hemen hiçbir din kadınlara ibadet ve ayine liderlik etme imkânı vermemiştir. İşte burada İslam Peygamberi'nin bütün dinler tarihi içinde istisna olan bir uygulamasına rastlıyoruz. Ebu Davud, İbn Hanbel, Hâkim ve İbn Huzeyme'nin beyanlarına göre, Peygamberimiz, kadın sahabîlerinden biri olan Ümmü Varaka'ya, kendi ev halkının kadın ve erkeklerinin tümüne imamlık etme yetkisi vermiş ve Ümmü Varaka bu görevi öldürülünceye kadar sürdürmüştür. (Ümmü Varaka için bk. Öztürk; *Asrısaadetin Büyük Kadınları,* Ümmü Varaka bahsi)

Kadının evde oturması gerektiğini iddia etmek:

Kadının evde oturması gerektiği anlamında değerlendirilen Ahzâb 33. ayetteki 'karne' kelimesinin anlamı kaydırılmıştır. Karne', vakar kökünden türeyen bir fiildir. Vakarlı bir biçimde oturmak, vakarlı olmak demektir. Ayetteki "ve karne fi buyûtikünne" cümlesinin anlamı da: "Evlerinizde de vakarlı oturun, vakarlı olun" dur.

Hitap, Peygamber hanımlarmadır ve onlardan, evlerinde oturdukları zaman bile vakarlı olmaları istenmektedir. Bu ayetin diğer Müslüman kadınlara teşmiline sünnetin verileri de izin vermez. Hz. Peygamber'in, o dönem Müslüman kadınlarının geceleri bile camilere gitmelerine izin vermekle kalmayıp bunu teşvik etmesi de (bk. Müslim, salât 30; Darimî, salât 223) göstermektedir ki, bizzat Cenabı Peygamber, bu ayeti sonrakilerin anladığı gibi anlamamış, öyle uygulamamıştır. Sünnet kaynakları bize, yatsı namazına gittiğinde namazın gecikmesi üzerine mescitte uyuya kalan kadınlarla onların çocuklarından söz etmektedir. (Buharî, temenni 9)

Hz. Âişe şunu söylemektedir: "Tanrı Elçisi, sabah namazını karanlıkta kıldınrdı da mümin kadınlar namazdan sonra evlerine gi-

derlerken karanlıktan dolayı birbirlerini tanımazlardı." (Buharî, ezan 163, 165; Ebu Davud, salât 8)

Ahzâb 33. ayette ilk saptırma, emri: "Evlerinizde oturun!" şekline dönüştürmekle yapılmıştır. Ayetin evde oturtmak gibi bir isteği ve buyruğu yoktur. Buyruk, evde otururken de vakarlı olmayı sağlamaya yöneliktir. Çünkü Peygamber hanımları, "Hanımlardan herhangi biri gibi değildir" (Ahzâb, 32) Onlar, evlerinde bir başlarına oldukları zamanlarda bile dikkatli olmak, vakar tavrı içinde bulunmak zorundadırlar.

Ayetin söylediği budur ve bu söylenenin muhatabı da Peygamberimizin eşleridir. Gelenekçi saptırmacılık, ayetin anlamını kaydırarak: "Evlerinizde oturun "a çevirmiş, bunu da evden dışarı çıkmamaya dönüştürerek kadını duvarlar arasına hapsetmiştir. Bu baskıyı sağlamlaştırmak için, evinden dışarı çıkan kadını lanetle tehdit etmiş ve ne yazık ki bu tehdidi Peygamberimize isnat ettiği bir uydurma ile de desteklemiştir. O uydurma şudur: "Herhangi bir kadın, kocasının izni olmadan evinden dışarı çıkarsa, kocası onu bağışlayıncaya kadar, üzerine Güneş'in ve Ay'ın vurduğu her şey ona lanet eder." (Bu uydurmanın şeceresi için bk. Elbanî; *el-Ahâdîs ez-Zaîfa,* 4/56)

Kadınların evde oturmaları gerektiğine ilişkin beyanlar ve iddialar temelden uydurmadır, saptırmadır. Peygamber hanımları için bile böyle bir emir yoktur. Nitekim Hz. **Aişe** bunun böyle olduğunu beyan etmiş ve evinden çıkarak aktif hayata, hatta askerî hayata atılmış ve ordu komutanı olarak görev yapmıştır. Bu görevi, Hz. Ali'ye karşı yürütmüş olmasının yanlışlığı, kendisi tarafından da kabul ve itiraf edilmiş ayrı bir meseledir.

Kadınların evde oturtulmaları gerektiğini söyleyen zihniyetin esas amacı, kadının eğitim ve öğretimin dışında tutulmasıdır. Bu insanlık dışı dayatmayı sağlamlaştırmak için benzeri konularda başvurulan hadis uydurma yoluna başvurulmuş ve burada kadın haklan savunuculuğu ile öne çıkan Hz. Âişe özellikle kullanılmıştır. İbn Hibbân (ölm. 354/965) denen İmamı Âzam düşmanı yalancı, Hz. Âişe'nin şöyle bir hadis rivayet ettiğini yazmıştır:

"Kadınları odalarda oturtmayın, onlara okuma yazmayı öğretmeyin; onlara sadece dokuma işlerini ve Nur suresini öğretin." (Uydurma için bk. Elbanî; *el-Ahâdîs ez-Zaîfa,* 5/30)

Bu uydurmanın senedinde Muhammed İbrahim eş-Şamî vardır ve o da tıpkı İbn Hibbân gibi ünlü bir yalancıdır. Hadis bilgini Zehebî, yine bir hadisçi olan Darekutnî'den naklen bu yalancı için şöyle diyor: "Bu adam bir kezzâbdır, yani büyük bir yalancıdır." Nitekim, İbn Hibbân bile bu Şamlı'nın yalancılığına dikkat çekmek zorunda kalmıştır.

Hadis alanının güvenilir ve güvenilmez isimlerinin ittifakıyla uydurma olduğu belirlenen bu yalanın kaldırılıp atılması gerekirdi, değil mi? Hayır, hiç de öyle olmamıştır. Diğer birçok yalan gibi bu uydurma da dinleştirilmiş ve 'mukteda bih' (uyulması gereken) ulemamız tarafından 'müfta bih kavil' (fetvada esas alınan söylem) halinde dinleştirilmiştir. Bugün, "Kızlarımızı okutmak istiyoruz ama başları türbanlı okutmak istiyoruz" diye Türkiye'yi bir uçtan öbür uca velveleye verenler, o 'müfta bih kavil'i din yaparak yıllar ve yıllar kızlarını okutanları kâfir ilan edenlerin ta kendileridir. Şimdi kadınları meydan yerine sürmenin siyasal rantını fark ettikleri için eski dinlerinden ricat ederek kadım sokaklara salmışlardır.

Bekledikleri rantı tam elde ettiklerinde kadını tekrar eve tıkacaklarında kimsenin kuşkusu bulunmamalıdır.

Eğitim ve öğretimden pay alan kadın, kendisini eşya gibi kullanan zihniyetin başına dert açar. Bunun önlenmesi gerektiği düşünülmüş ve tedbir daha baştan alınmıştır: Kadını evde tutup eğitim ve öğretimden uzaklaştırmak.

KADININ RUHSAL YAŞANTISINA VE İBADETLERİNE GETİRİLEN KISITLAMALAR

Bir cinsin, bir sosyal zümrenin veya bir sınıfın bir dindeki yerinin en iyi göstergesi, o cins veya zümrenin ibadet hayatında kendisine verilen yerdir. Bu anlayışla Müslüman kadına baktığımızda onun durumunun hiç de iç açıcı olmadığını hemen fark ederiz. O, açık bir biçimde ikinci, hatta üçüncü sınıf bir varlık haline getirilmiştir.

İslam Peygamberi, insanlık tarihinin ortak geleneklerinin dışına çıkarak kadının ibadet hayatında o güne değin görülmemiş reformlar yapmıştır. Örneğin, kadına toplu ibadetlerde liderlik

hak ve yetkisi vermiş, hatta bunu elle tutulur hale getirmek için, kadın sahabîlerinden birini erkeklerin de bulunduğu cemaate imamlık yapmakla görevlendirmiştir. Ümmü **Varaka** adlı bu kadın sahabînin durumunu inceleyen kaynaklardan biraz yukarıda söz etmiştik.

Sonraki zamanlarda ise bırakın kadına bu hakkın verilmesini, onun cemaatten biri olarak dinsel hayata katılımı bile engellenmiştir. Kadın bu devirlerde sadece sosyal hayatın değil, dinsel-ruhsal hayatın da dışına itilmiştir. Bir örnek olarak yine imamlık görevini ele alalım:

Bilindiği gibi, İslamiyet, namazların cemaatle kılınması halinde resmi-belgeli bir imam şartı koymaz. Çünkü din, bir meslek değildir ve din sınıfı yoktur. Toplanan cemaat içinde **en** uygun kim ise o, imam olur. En uygun olma halini belirleyen ilk ölçü, iyi Kur'an okuma ölçüsüdür. Gel gör ki bu ölçü, kadın için işletilmemiştir. Kadın, cemaatin **en** iyi Kur**'an** okuyanı **da** olsa onun imamlık hakkı yoktur. Eğer erkekler içinde imamlığı caiz olacak derecede düzgün bir Kur'an okuyucu yoksa problem şöyle çözülür: İmam olarak öne bir erkek geçirilir, iyi Kur**'an** okuyan kadın arkada durur **ve** okur; göstermelik **erkek**-imamsa rükû ve secdede öncülük etmek için yatıp kalkar, (bk. İbn Hemmam, *el-Musannef,* 3/140-141)

Bu bir örnekti; kadına ilişkin hakların tüm şartlar aşılarak nasıl kullanılmaz hale getirildiğini göstermek için seçildi. Yoksa biz, insanlığın ortak geleneğine uyulmasından şikâyetçi değiliz. Ama ehliyetsizlik söz konusu iken hâlâ erkeğin liderliğinde ısrarın akla ve dine uygun bir açıklaması olamaz. Kaldı ki kadının ibadet hayatına konan engeller sadece bu örnekteki gibi uç durumlar halinde karşımıza çıkmamaktadır. Kadın açık bir biçimde Allah'ın kulluğunun dışına itilmiştir. Bu itmelerin bir kısmı bid'at, bir kısmı saptırma, bir kısmı tahrif ürünüdür. Şimdi bunların belli başlılarını görelim:

Kadının camiden-cemaatten uzaklaştırılması:

Buradaki cemaat, hem namaz için bir araya gelmiş topluluğu hem de her türlü insan topluluğunu yani toplumu ifade etmektedir. Kadınlar önce namaz cemaatinden, buna bağlı olarak da toplum anlamındaki cemaatten uzaklaştırılıp eve hapsedildiler.

Şu bir gerçek ki, Hz. Peygamber'in sağlığında kadınlar camiye-cemaate hiçbir kayıt-şart aranmadan giderlerdi. Hatta Cenabı Peygamber'in onları bu yolda teşvik ettiğini görüyoruz. Sabah ve yatsı namazlarını bile camide cemaatle kılan sahabe kadınlar vardı. (Buharî, mevâkît 27; İbn Mâce, salât 2) Dahası var:

Mescitte kadınlarla erkekler birbirinden öyle perdelerle, paravanlarla ayrılmış değillerdi. Kadınlara tahsis edilmiş ayrı bir bölüm falan yoktu. İbadet tek mekânda yapılıyordu. Nizam sağlansın diye ön tarafta erkekler saf tutar, onların hemen arkasından kadınlar saf bağlardı. Arada bir perde vs. olmadığı için yoksul erkeklerin tek bir giysi ile yetinenleri, secdeye vardıklarında bazen edep yerleri görüldüğü için Cenabı Peygamber, kadınlara, erkekler secdeden kalkmadan başlarını secdeden kaldırmamayı emretmişti. (Buharî, salât 6; Ebu Davud, salât 76, 142) Bu şartlar altında bile bir 'fitne'den söz etmeyen bir peygamber adına 'cumhur' denen birilerinin 'fitne' gerekçesiyle kadını eve hapsetmesine ne demeli?

O günkü mescidin birkaç tane olan giriş kapılarından birini kadınlara tahsisi düşünen Peygamberimizin bu fikrinden vazgeçtiğini görüyoruz. (Buharî, salât 16) Yani Hz. Peygamber, 'fitne edebiyatı'na gerekçe yapılır diye böyle makul bir davranışı dahi hayata geçirmemiştir. Bütün bunlara rağmen, 'fitne' üretme makinesi ulema, kadın konusunda hiç durmadan 'fitnecilik' şaibesi yaratıp kadını bir tür 'adı konmamış şeytan'a çevirmeyi yeğlemiştir. Esas fitnenin bu zihniyet ve bu fetvalar olduğunu bu cumhur denen zevata asırlar boyunca anlatmaya hiç kimse teşebbüs etmemiştir. Çünkü kadının bastırılması, herkesin işine gelmiştir. Bindikleri dalı neden kessinler!

Peygamberimizin andığımız uygulamaları, onun bu âlemden ayrılışından hemen sonra 'cumhur' denen zevat tarafından "Fitne çıkar" gerekçesiyle kaldırılmıştır. Peygamberimizin uygulamasını, bırakın sonraki zamanları, sahabe döneminde bile geri getirmek isteyenler korkunç bir dirençle karşılaşmış ve maalesef başarılı olamamışlardır. Bu da bizim tahmin veya yorumumuz değildir. Yine Abdullah bin Ömer'e kulak verelim. Sahabe topluluğuna Hz. Peygamber'in şu sözünü hatırlatmıştır:

"Kadınlara, geceleyin camiye gitmeleri için izin verin!" (Müslim, salât 138-139; Ebu Davud, salât 51; İbn Hanbel, 2/49,143,145)

İbn Ömer'in bu hatırlatmasına karşı ilk kızılca kıyameti onun oğlu Vâkıd koparmıştır. Babasını âdeta azarlayarak şöyle gürlemiştir:

"Vallahi onlara izin vermeyiz, onlar böyle bir izni fitne ve fesat aracı yaparlar."

tbn Ömer bu karşı çıkışa çok kızmış, hatta bir rivayete göre oğlunu tokatlayarak şöyle haykırmıştır:

"Ben sana Peygamberin izin emrini hatırlatıyorum, sen bana 'İzin vermeyiz' diye karşı çıkıyorsun."

Değerlendirmeyi fakîh Prof. Mehmet Erdoğan'dan alalım:

"İbn Ömer'in oğlu Vâkıd'ın seslendirdiği ve geniş ölçüde kabul gören bu görüş, kadınlara yönelik eski Arap bakışının, toplumun bilinçaltında hâlâ saklı olduğunu ve vahyin kontrolü kaygısının sona ermesiyle çok daha kolay bir biçimde yaygınlık ve etkinlik kazandığını gösteriyor. Giderek yerleşen bu görüş, çok kaypak ve ne olduğu belli olmayan 'fitne' gibi bir kavramın arkasına sığınarak kadını eve hapsetmek istemiş ve toplumun her kesimini kucaklaması gereken İslam ruhu, tek yanlı yorumlara sıkıştırılmış, bunun tabiî sonucu olarak da kadınlar bu durumdan zarar görmüşler, gerektiği gibi eğitim alamamışlar, toplumsal etkinliklere katılamamışlardır. Onları evlerinin en karanlık yerinde tutmaya arzulu olan zihniyet, eylemlerini bu daraltıcı, dışlayıcı ve bölücü yorumlarıyla meşruiyet çerçevesinde imiş gibi sunagelmiştir." (Erdoğan, *Tesettür Meselesi,* 180-181)

Ne ilginçtir ki, İbn Ömer'in bu tutumunun tam tersinin dirayetli öncüsü olarak onun babası Hz. Ömer gösterilmektedir. Hz. Peygamber'in dışarı çıkmak için gerekli dış giysiye sahip olmadıklarını bildiren kadınlara, arkadaşlarınızdan ödünç elbise alarak çıkın diyerek onları teşvik ettiği bilinmektedir. Ömer ise bunun tam tersi bir tutumun öncüsü olarak gösterilmektedir. Şöyle diyor:

"Kadınlara karşı çıplaklıktan yardım isteyin. (Yani onlara fazla elbise almayın ki bunları giyerek habire dışarı çıkmasınlar.) Onlara sürekli 'Hayır' diye cevap verin. Onlara habire 'Evet' demek, onları daha çoğunu istemeye teşvik eder. Bu rivayetin Ömer'e yalandan

isnat edildiğini söyleyenler olmuşsa da genel kanı bu sözün Ömer tarafından söylendiği merkezindedir, (bk. Hâkim, *el-Müstedrek).*

Şu söz de Hz. Ömer'indir:

"Kadınlar avrettir, onları evlerle örtün, onları çevreyi rahatça seyredebilecekleri yüksek yerlerde oturtmayın, onlara okuyup yazmayı öğretmeyin."

Asnsaadet'te kadınlar Cuma ve bayram namazlarına da katılmakta idiler. Çünkü bu namazlar erkek için neyse kadın için de odur. Geleneksel uygulama ise kadınları camiden cemaatten uzaklaştırmış ve gerekçe olarak yine "Fitne çıkar" demiştir.

Her ne hikmetse 'fitne', aklı cinselliğe saplanıp kalmış erkekten çıkmıyor da onun bir şehvet aracı gibi görüp eşyalaştırdığı kadından çıkıyor. Ve her ne hikmetse kadın, Hz. Peygamber'in ibadethanesinde fitne unsuru olmuyor da onun ölümünden sonra aniden bir 'fitne makinesi' haline geliveriyor. Ve bu fitneyi durdurmak için İslam mabedi 'erkekler mabedi'ne dönüştürülüyor.

Doğrusu şu ki kadınlar bütün namazlara tıpkı erkekler gibi gidebilirler. Peygamberimiz devrinde de gitmişlerdir, (bk. İbn Hemmam, 3/302-303) Bunun aksini kurallaştıranlar dine değil, kendi nefisleriyle kendileri gibi düşünenlerin yorumuna dayanmış olurlar.

Kadının cenaze namazından uzaklaştırılması:

Bu din dışı uygulama, çok sonraki devirlerindir. Üstelik bu uygulamanın tam tersinin doğru olduğu, kadınların da cenaze namazına katılma hak ve yetkilerinin bulunduğu, en gelenekçi, hatta yobaz ilmihallerde bile yazılıdır. Yazılıdır ama hayata geçmemiş ve bu yüzden unutulmuştur.

Esasen cenaze namazı diye andığımız uygulama, fıkıh tekniği bakımından bir namaz değildir, sıradan bir duadır. Oradaki salât' sözcüğü teknik anlamda namazı değil, kelime anlamıyla salâtı yani duayı ifade eder. Cenaze namazında secde, rükû ve teşehhüt yoktur; bunlar olmayınca da fıkhî anlamda namazdan söz edemeyiz. Ve bunun içindir ki cenaze namazı abdestsiz de kılınabilir. Çünkü abdest, frkhen namaz olan ibadetler için gereklidir. Cenaze fıkhen bir namaz değildir, bir duadır.

Fıkhen namaz olan diğer namazlara (vakit namazı, Cuma, bayram) erkeklerle birlikte aynı camiye gidebileceği kabul edilen kadınlar cenaze namazına neden gidemesinler? Bunun akıl ve din ölçüleriyle açıklanması mümkün olabilir mi!

Şu söylenebilir: Kadın hassastır, cenaze onun bu yanını tahrik eder, ağlar, bağırır, fenalık geçirebilir. Bu yüzden cenaze namazına katılmaması daha uygun olur. Bu, dinlenebilir bir sözdür. Nitekim, Peygamberimizin bazı durumlarda kadınları cenazelere katılmaktan uzak tuttuğu yolunda rivayetler vardır. (Örnek olarak bk. İbn Hemmam, 3/453-458) Ne var ki bu, bir yasak değil, bir acıma, kollama ve nihayet bir tedbirdir. Kadını korumaya yönelik bir öneri olarak dinlenebilir. Eğer kadın bu öneriyi dinler, cenazeye katılmaz ise buna bir şey denemez. Fakat eğer katılmak ister, duada da yer almayı tercin ederse ona hiç kimse engel olamaz.

Hayızlı ve lohusa kadına ibadetin, mabede girmenin yasak edilmesi:

Âdet görmüş kadına reva görülen zulmü Kur'an yıkmıştır. Ne yazık ki Kur'an'ın yıktığı bu zulmü, Hz. Peygamber'in vefatından sonra İslam'ın ta içine soktular ve adına da 'sünnete riayet' dediler. Buradaki 'sünnet' (!), Cahiliye devrinin sünneti olsa gerek. Hz. Muhammed'in sünnetinde böyle bir yasak yok.

Kur'an, kadınların hayız halini bir 'hastalık ve sıkıntı hali' (eza) olarak nitelendirmektedir. Eza, kadına eziyeti din yapanların iddia ettikleri gibi, 'pislik' demek değildir. Yola düşmüş ve geçişi zorlaştıran her şey bir eza yani sıkıntı sayılmıştır. O düşen şey bazen dışkı türü bir şey de olabilir. Bunun böyle olması eza kelimesinin 'pislik' şeklinde tercümesine bahane yapılamaz!

Eza, Isfahanlı Râgıb'ın da belirttiği gibi, "Canlılara dokunup onlara bedensel veya ruhsal yönden eziyet veren dünyevî ve uhrevî her türlü şeye denir." Râgıb, Kur'an dilindeki ustalığını, konumuz olan Bakara 222. ayeti özellikle ele alarak bir kez daha sergiliyor. Diyor ki:

"Bu ayette âdet haline eza denmesi din ve tıp açısından eza olması yüzündendir. Nitekim tıp sanatının ustaları bunun böyle olduğunu bildirmektedir" (Râgıb; *el-Müfredât,* eza mad.) Râgıb'ın bu beyanının bizi götürdüğü sonuç şudur: Âdet hali bir hastalık halidir.

Kadının hayız halini bir pislik hali gören anlayış, esasında kadının kendisini de tam temiz görmemektedir. Bir örnek verelim: Hadis diye rivayet edilen bir söz, "Müslüman'ın artığı temizdir" diyor ve fıkıhta Müslümanların artıklarına ilişkin düzenleme bu kabule uygun olarak yapılıyor. Şu anda bunun isabetini tartışacak değiliz. Bizi ilgilendiren nokta şudur: Müslümanın artığını temiz kabul edenler, kadının artığına gelindiğinde onu Müslümandan ayırmaktadırlar. Bir defa, kadının artığı meselesi hayvanların artıkları bahsinin içinde ele alınmaktadır. Örneğin, ilklerden biri olan İbnHemmam (ölm. 211/826) kadının artığını inceleme işini, köpeğin, kedinin, büyük baş hayvanların artıklarının hemen arkasından ele almaktadır. Ve sonuç, Müslümanın artığına reva görülen sonuç değildir. Erkeğin aksine, kadının artırdığı su ile, örneğin, abdest alınamaz. Oysaki erkeğin artığı için durum böyle değildir, (bk. İbn Hemmam; *el-Musannef,* 1/105-109)

Durum, müfessir sahabî İbn Abbas'a (ölm. 68/ 687) açıldığında D, birçok konuda olduğu gibi, kendine yakışan tavrı ortaya koymuş ve böyle bir şeyin doğru olmadığını bildirerek "Kadının artığıyla, abdest almak da o artığı içmek de caizdir" demiştir. Ve şunu da eklemiştir:

"Kadın, giysi bakımından da koku bakımından da erkekten temizdir. Onun artığı, normal halinde de âdet görmüş halinde de temizdir." (İbn Hemmam, 1/106-107)

Tüm bunların doğal sonucu olarak, Hz. Peygamber, hayız haliyle ilgili fıkıhsal düzenlemeleri hastalık hükümlerine göre yapmıştır. O halde, sonuç şu olacaktır:

Hayız halindeki kadın, namazlarını kılmayabilir, oruçlarını tutmayabilir, camiye-cemaate gitmeyebilir. Durumu düzelince, tutamadığı oruçlarını kaza eder (çünkü orucun kazası Kur'an'da düzenlenmiştir), kılamadığı namazları ise kılmaz (çünkü Kur'an namazın kazasından söz etmez), onlar kendisine bağışlanmıştır. Ama isterse, durumunu uygun bulursa, tıpkı diğer hastalık hallerinde olduğu gibi, namazını kılar, orucunu tutar.

Yani hayız hali, ibadetler konusunda kadına ruhsat vermektedir; kadın isterse bu ruhsatı kullanır, istemezse kullanmaz. Hayızlı kadın için yasak yok, ruhsat vardır.

Üstü örtülüp halktan saklanan bu gerçeği, Türkiye'de kitlelere ilk kez duyuran kalem de bizimdir kelam da. Yazılı basının sayfalarında kalemimiz ve televizyon ekranlarında kelamımız. 1980'li yılların sonlarıyla 19901ı yılların başlarına gidip bizim yazdıklarımıza ve söylediklerimize bakan herkes bu gerçeği kolaylıkla tespit eder, görür. O gün ilk kez söylediklerimizi bugün herkes kabul etmekte, hatta bunun böyle olduğunu daha kuvvetle telaffuz etmek için âdeta yarış yapılmaktadır. Ama birçok sıkıntı ve ithamı göğüsleyerek bu gerçekleri halka ilk kez duyuran şahsın kimliğini, 'ulema' takımından dile getirene rastlanmıyor. Ona şükran borçlu olduklarını itiraf şöyle dursun, onun adını bile anmamaktalar. Neden? Çünkü bu geldikleri yerin sebebi odur ama bu geldikleri yer, 'mecbur kaldıkları için' kabul etmiş görünmelerine rağmen vicdanlarında hâlâ benimsemedikleri bir yerdir. Bir yandan 'ilk adam'ın mirasını talan ederek itibar devşirirken bir yandan da "Bu işleri başımıza o açtı" dercesine ona öfkeyi sürdürmekteler.

Nihaî hükmü elbette ki Tanrı ve tarih verecektir. Biz, kaldığımız yerden devam edelim.

Peygamber sonrası devirlerin kadın karşıtı zihniyetleri, Kur'an ve Peygamber'in kadına verdiği bu ruhsatı yasağa çevirmiştir. Bazılarını verelim: Âdet halindeki kadın namaz kılamaz, oruç tutamaz, Kur'an okuyamaz, tavaf edemez, camiye giremez, Kur'an'a el süremez... Daha kötüsü, bu yasakları lohusa kadın için de aynen geçerli kılmışlardır. Öyle ki bazı 'gayretli fakîhler', hayızlı ve lohusa kadının caminin avlusundan geçip geçmeyeceğini bile tartışma konusu yapmışlardır. Aynı fakîhler, kanlı basur olduğu için makatından sürekli kirli kan akan birini 'özür sahibi' saymakta ve onun, her farz namaz için bir abdest alması şartıyla dilediği gibi ibadet edebileceğini hükme bağlamaktalar.

Şimdi, fıtratı bozulmamış ve kadın düşmanlığı illetine tutulmamış bir vicdan sormaz mı: "Bu din, nasıl oluyor da, makatından pis kan akan bir insana tanıdığı ibadet kolaylığım, annelik gibi yüce bir niteliğin göstergesi olan doğal bir kan akışına maruz kalmış kadına tanımıyor, o kanı 'Allah' demeye bile engel sayıyor?!"

DEHŞET VERİCİ BİR UTANÇ TABLOSU

Kur'an'ın hayız halini düzenleyen ayetinde bir tek yasak vardır, o da erkeğe yöneliktir: Hayızlı kadınla cinsel temas yasağı... Kur'an, düzenlemeyi böyle yapmışken hiçbir yasağa muhatap kılınmayan kadına bir dizi yasak getirilmiştir. Öte yandan, ayette erkeğe getirilen yasağı delip hayızlı kadınla cinsel teması sağlamak için akıl almaz oyunlar sergilendiğini görüyoruz. Bu yasağı delen erkeğe had (nasla belirlenmiş ceza) yok, ta'zirden söz eden yok... Azarlanması gerektiğini söyleyen bile yoktur. Hiç olmasa bir kefaret öngörülsün; o da yoktur. Bu yasağı delen erkek, Allah'tan affını diler, bir veya yarım dinarlık bir sadaka verir. Hepsi bu kadar... (bk. İbn Kudâme; *el-Muğnî,* 1/335; Halîfî, Nasır Ali Nasır; *ez-Zurûfu'l-Muşeddide ve'l-Muhaffifefi Ukûbeti't-Ta'zîrfi'l-Fıkhı'l-İslamî,* 71)

Kur'an'ın koyduğu yasağı delerek, adetli kadınla cinsel temas kuran erkeği rahatlatmak için daha başka oyunlar da sergilenmiştir. Şimdi, bu oyunları gösterirken, meselelere biraz vakıf olan herkesin rahatça başvurabileceği bir kaynağa yollama yapacağız: el-Cezîrî'nin *el-Fıkh 'ale'l-Mezâhibi'l-Erbaa'* adlı ünlü eserine...

Geleneğin 'Dört Hak Mezhep' diye andığı fıkıh ekollerinden Hanbelîlik'in görüşü şu: Hayız halindeki kadınla cinsel ilişkiye girmek, küçük bir günahtır; bu günahı işleyen kişi tövbe eder, bir veya yarım dirhemlik bir sadaka verirse kurtulur. Eğer maddî durumu müsait değilse bu sadakayı da vermez...

Devam edelim ve cumhuri ulemamızın Bakara 222'deki yasağı aşmaya yönelik farklı 'çözüm' yollarını görelim:

'Dört hak mezhep'ten Hanefîlik'in, kadın hayız gördüğünde sıkışan erkeğe çare getiren fetvası şu: Hayızlı kadınla cinsel temas isteği duyan erkek günaha çarpılmadan bu işi yapmak için kanın, iki namaz arası kadar kesildiği bir zamanı kollar...Ve o zaman aralığında işini bitirir. Kur'an, "Kadın iyice temizlenmedikçe yaklaşmayın" emrini veriyorsa da ulemamız, erkek din kardeşleri için bu çözümü üretmekte kararlıdır. Devam edelim:

Hak mezheplerden Mâlikîlerin 'sıkışık' durumda olan erkekleri kurtarmada çözümleri daha liberal ve daha hoşgörülüdür. Şöyle düşünüyorlar: Hayız halindeki kadınla cinsel temas için kanın iki

namaz arası kadar kesilmesi şart değildir; bir namaz kılacak zaman kadar kesilmişse erkek, o aracıkta işini bitirir yani hayızlı kadınla cinsel temasta bulunur ve günaha girmez.

Ecdat ulemasının büyük hoşgörüsünün bittiğini sanmayın! Bu büyük hoşgörünün (!) sahibi Mâlikîlerden daha büyük hoşgörülü (!) çözüm getirenler de vardır. Onlara göre: Âdet halindeki kadının kanı, cinsel birleşme için yetecek bir süre kesilmişse cinsel temas yapılabilir.

Yine bitmedi!

Mâlikîler bu hoşgörülü (!) çözümü daha da ileri götürmüşlerdir. Şöyle diyorlar: Bunların hiçbirine gerek yok! Âdet kanının kesilmesi bir cihaz veya ilaçla sağlanarak da erkeğin yolu açılabilir... (Cezîrî, age. 1/ 123-124)

Gördünüz mü? Şöyle veya böyle, Bakara 222'nin getirdiği ve erkeği 'taciz' ettiği anlaşılan tek yasak, bir biçimde delinecektir. Karar verilmiştir ve kılıf mutlaka bulunmalıdır. Nasıl büyük bir 'cihat' verilerek bu kılıfların bulunduğunu, insanlığımızdan âdeta utanarak izledik. Ve gördük ki, bir cihaz veya âletle âdet kanının durdurulması sağlanarak, erkeğin rahatlaması için çare bulunuyor ama aynı çare devreye sokularak kadının iki rekât namaz kılmasına izin verilmiyor. Ve bunu yapanların unvanı 'selefi sâlihîn' oluyor. Gerçek selefi sâlihînin ruhlarından özür dileyerek şunu söyleyeceğiz:

"Selefi sâlihîn, Muhammedi sünnete uyanların unvanı olmalıdır. Peki, sünnette yani Hz. Peygamber'in hayatında adetli kadınla cinsel teması meşrulaştıran yukarıki oyunların bir örneği var mıdır, varsa nerededir?" Bu soruyu sorduğunuzda, Mekke müşriklerinin Kur'an vahyi karşısında sıkça kullandıkları şu ithama hazır olmalısınız:

"Ecdadımızın müfta bih olan kavillerine aykırı söz söyleyerek fitne çıkarıyorsunuz!"

Cevaben şöyle deriz:

"Eğer bu soruyu soranlar fitneci oluyorsa Bakara **222**'nin koyduğu açık yasağı bin türlü şeytanlıkla delmeyi hüner sananlar da şeytanın çocukları olur."

Yukarıda gördüğümüz çözüm getirici (!) hak mezhep (!) görüşlerini sıralayan Ezherli fakîh el-Cezîrî (ölm.1941), son görüşü belirttikten sonra şu ilginç eklemeyi yapıyor:

"Tahammül gücü olmayan şehvetli erkeklere, cinsel temastan önce, kanın akmasını kesmek için son görüşün (yani kanı ilaç veya âletle durdurmayı öneren görüşün) açtığı yolda hareket etmelerini öneririz."

Geleneksel anlayışın çağdaş ismi Cezîri'nin önerisi fazla şaşırtıcı değil. Öyle selefe böyle halef, öyle tencereye böyle kapak...

Gördüğünüz gibi, geleneksel ulemanın Kur'an ayetini etkisiz kılmak için ürettikleri çözümlere modern zamanların uleması da katkıda bulunmakta, şehvetine hâkim olamayan 'güçlü' erkeklerin yardımına koşmaktadır.

Geleneksel fıkhın asırlardır oynadığı çirkin (hatta yer yer çirkef) oyun hep erkek lehine oynanmış cinsiyet ve şehvet oyunudur. Ve din, özellikle uydurma hadislere dayanan sahte din bunun aracı yapılmıştır. Bu cinsiyet ve şehvet oyunlarının hangi anlayışla sergilendiğine tipik bir örnek de hadis adıyla sahnelenen şu uydurmadır:

"Herhangi bir kadın, kocasının izni olmadan oruç tutar, kocası ondan bu halde iken cinsel istekte bulunur da kadın buna olumlu cevap vermez ise Allah o kadına üç büyük kebîre (en büyük günah) cezası yazar." (bk. Elbanî; *ez-Zaîfa,* 5/494)

Baştan sona bühtan ve ahlaksızlık olan şu yalanları Kur'an'ın nezih dinine sokan zihniyete seyirci kalanlara veyl olsun! Muazzez Peygamberimizi bu yalanlara âlet edenlerle onları hâlâ savunanlara da lanet olsun!

Kur'an'ın buyruğu şudur:

Hayızlı kadınlar, isterlerse her türlü ibadetlerini yapabilirler: Namaz kılarlar, oruç tutarlar, Kur'an okurlar, mabede-cemaate giderler. Ama din onlara, o hallerinde iken bu yükümlülükleri yerine getirmeme izni vermiştir. İsterler ve gerek görürlerse bu izni kullanabilirler.

Hüküm ve fetvanın en hayırlısı Hak'tan gelir.

"Hakkın dışında, sapıklıktan gayrı ne vardır!" (Yunus suresi, 32)

Kadının tanıklığını yarım tanıklık saymak:

Bakara suresi 282. ayette vadeli borçlarla ilgili bir düzenleme yapan Kur'an, o günkü hayatta ticaretin tamamen dışında kalmış olan kadınların tanıklığına yer vermiş ama onların tanıklığını nitelikli bir tanıklık kılmıştır. Bu düzenlemeye göre, vadeli borçlarla ilgili teminat düzenlemelerinde kullanılacak tanıklar iki erkek olacaktır. İki erkek bulunamaz ise bir erkek ve iki kadın tanık gerekecektir.

Kur'an bir erkeğe karşı iki kadın istemenin gerekçesini de açıklıyor: Kadınlardan biri işin içinden çıkamaz ise öteki kadın ona hatırlatmada bulunacaktır. Yani kadınların biri, tanıktan beklenen bilgileri verebilirse olay orada bitecektir. Veremez ise ikinci kadın devreye girecektir. Bu demektir ki sonuçta, konuşan tanık kadın tek olacaktır. İkinci kadın bir tedbirdir.

Burada bir mevsuf (nitelikli) tanıklık söz konusudur. Bu, bazı durumlarda erkek için de söz konusu olabilir.

Kur'an'ın getirdiği düzenlemenin sebebi bellidir: Kadın sosyal hayatın, özellikle ticarî hayatın dışındadır. Dışında kaldığı bir konuda tanıklığına başvurulduğunda zorluk çekebilecektir. İşte buna bir çözüm getirilmiş ve nitelikli tanıklık esas alınmıştır.

Burada dikkat edilmesi gereken nokta şudur: Bakara 282'de hüküm, cinsiyet (kadınlık) üzerine değil, 'işin içinden çıkamama, unutkanlık' yani ehliyet üzerine kurulmuştur. Yetersizlik-ehliyetsizlik gerekçesi ortadan kalktığında iki kadın isteme ihtiyacı da ortadan kalkacaktır. Bugün kalktığı gibi...

Şunu da unutmayalım: Burada söz konusu olan, değişmez kuralların oluşturduğu taabbudî (ibadetlere ilişkin) alanda bir işlem değil, zamanlara ve mekânlara göre sürekli değişen kuralların işlediği muamelât alanında bir işlemdir. Bu alan, 'maslahat'a (kamu ihtiyacına, zaman ve zeminin gereklerine) göre değişen bir alandır. Bu alanda değiştirilemeyecek olan, hükümlerin makaasıd' denen amaç kısımları, 'olmazsa olmazlar'ıdır. 'Vesâil'

denen araç hükümler bu alanda, maslahata uygun olarak hiç durmadan değişir. Üzerinde olduğumuz konuda makaasıd (amaçlar) cümlesinden olan, alacaklının hakkını güvence altına almaktır. Bu güvencenin düzenlenmesi ise tamamen vesâil (araçlar) alanında bir iştir.

Bunun sonucu şu olur: Borçlanma işleminde alacaklının hakkını teminat altına almak için zaman ve zemine göre başka tedbirler de yürürlüğe konabilir. Tanıklarla ilgili nitelikler, sayılar değiştirilebilir. Nitekim, bu ayetteki çok özel düzenlemeyi genelleştirerek 'bir erkek tanığa karşılık iki kadın tanık' anlayışını ilkeleştiren fakîhler, Bakara **282**'deki vadeli borçlarla ilgili emrin 'vücup' (gereklilik) ifade eden bir emir olmadığını, sadece nedb veya irşat (uyarma-yol gösterme) olduğunu söylemekte bir sakınca görmemişlerdir.

Ana başlığındaki emri nedb (edep, nezaket tavrı) anlamında değerlendirdiğimiz bir konunun alt başlığındaki bir emri vücup anlamında değerlendirmek tutarsızlıktır. Bunun teşrîî mantıkla açıklanması mümkün değildir.

Kadın, ticarî hayatın içine girer ve tıpkı erkekler gibi ticarî olayların çözümünde bilgi ve deneyim sahibi olursa, artık ticarî tanıklıkta iki kadına gerek yoktur. Çünkü artık birincisi işin içinden çıkamaz duruma düşmeyecektir. Yani borçlunun hukukunu güvence altına alan düzenleme, bir kadının tanıklığı ile de beklenen sonucu verecektir. Nitekim bugün durum budur. Kur'an bunun dışında, kadınla erkeğin tanıklığı konusunda hiçbir ayrım getirmemiştir. Diğer tüm alanlarda erkek ne ise kadın da odur.

Geleneksel kadın karşıtı anlayış bu kadar basit ve açık olan bu düzenlemeyi kendi hesaplarına dayanak yaparak 'tüm alanlarda bir erkek tanığa karşılık iki kadın tanık gerekir' demiş ve bunu kurallaştırmıştır. Daha yerinde bir deyimle, kadına baskısını pekiştirmede fırsatı ganimet bilmiştir.

Evlenecek kadın (veya kız) için baslık parası almak:

Bu uygulama, kadını bir köle veya eşya konumuna getiren ilkel zihniyetlerin vücut verdiği bir zulümdür, bir insanlık suçudur. Ne yazık ki bu insanlık suçu, Anadolu'da da asırlardır yürürlükte olmuştur ve bazı yörelerde hâlâ yürürlüktedir.

Başlık parası adıyla alınan meblağ, kadının haklarını teminat altına almaya yönelik bir tedbir olan mehirin bir tür gaspıdır. Kur'an, mehiri, boşanma durumunda kadının bir ekonomik garantisi olarak öngörmüştür. Nikâh akti sırasında karşılıklı rıza ile belirlenen mehir, erkek tarafından bir boşama vücut bulduğunda kadına verilmek üzere güvence altına alınır.

Günümüz hukuk sistemlerinde nikâh, kamu otoritesi tarafından tescil edilmekte ve boşanma, erkeğin elinden alınıp yargının kararına bağlanmaktadır. Bu sistemde, kadını malî problemlerden korumak için mehire gerek kalmamıştır. Bunun yerine, boşanma durumunda nafaka söz konusudur. Boşanma öncesinde de eğer yargıç, eşlerin bir süre ayrı yaşamalarına karar vermişse, kadının geçinmesi, erkek tarafından ödenecek bir ayrılık nafakası ile sağlanır.

Kur'an hem mehiri, hem de boşanma üzerine bağlanacak nafakayı öngörerek kadının durumunu daha da sağlamlaştırmıştır.

Başlık parası yiyicileri, sıkıştıkları zaman, bunu, 'İslam'ın öngördüğü mehir' uygulamasının bir devamı (!) olarak tanıtmaya kalkarlar. Bu bir yalandır. Çünkü mehir, boşanma anında ödenir ve kadına verilir. Başlık parası ise evlenme öncesinde alınmakta ve kadına hükmedenlerin (baba veya söz sahibi varisler) kesesine girmektedir.

Gerçek şu ki, başlık parası âdeti, kadın üzerinde kölelik hükümlerinin nitelikli bir uygulamasıdır.

Kadının (veya kızın) özgür irade ve isteği olmadan (görücü usulü ile) evlendirilmesi:

Bu da Kur'an'a tamamen zıt bir zulümdür. Özgür irade ve hür istek olmadan Allah'a ibadeti bile istemeyen bir din, bir kadının, eşini seçme konusunda iradesinin dışlanmasına nasıl seyirci kalır! Bu zulüm de Anadolu'da asırlarca işlendi. Ve İslam dünyasının büyük bir kısmında hâlâ işlenmektedir. Türkiye, bu zulümlerden Cumhuriyet sayesinde büyük ölçüde kurtulmuş bulunuyor. Ve biz, bu noktada şunu tekrarlamayı bir insanlık borcu sayıyoruz:

Cumhuriyet devrimleri, İslam dünyasında aydınlanmanın öncüsü olduğu gibi, gerçek İslam'ı anlamaya uzanan uyanışın da öncüsüdür.

Kadınları hür ve câriye diye ikiye ayırmak:

Böyle bir ayrım Kur'an'da yoktur. Câriye sözcüğü bile Kur'an'da yoktur. Kadını hür ve câriye (köle ve esirler de birçok bakımdan câriye gibidir) diye ikiye ayıranlar, kadım eşya gibi düşünenlerdir. Bunlar kadını, zevk aracı ve hizmet aracı olarak ikiye ayırmışlardır.

Harplerde esir edilen kadınlarla köle olarak satılan kadınlar arasından seçilen ve tam bir cinsel oyuncağa dönüştürülen kadınlar 'milkiyet-i yeman' (sağ elin sahip olması) kuralıyla eşyalaştırılmışlardır. Oysaki milkiyet-i yeman, harp esirlerinin mülkiyetini kazandımsa da (ki o günkü dünyada bunun aksi zaten söz konusu değildi) kadının cinselliğine sahiplik ifade edemez. Cinsel ilişki, her hal ve şartta kadının rızasına bağlıdır. (Bu konuda bk. Hatemi; *İnsan Hakları,* 57)

Esir kadınlara tasallutun, onlarla cinsel ilişkiyi bir hak olarak görmenin İslam'la bağdaştırılması mümkün değildir. Bu tasallut, fıkha sonradan sokulmuştur, (bk. Hatemi; age. 55)

Kadını kara köpek, eşek ve domuzla bir tutmak:

Kadını bu saydığımız hayvanlarla bir tutan bazı sözler, haşa, Hz. Peygamber'in beyanları olarak rivayet edilmiştir.

Bu rivayetler Hz. Ali, Hz. Âişe, İbn Abbas, İbn Ömer gibi büyük sahabîlerce ret edilmiştir. 'Kadın düşmanı putperest Arap şuuraltı'nın, muazzez Peygamberi âlet eden saçmalıkları olarak gördüğümüz bu insanlık dışı rivayetlerden bazıları şöyledir:

"Namaz kılanın önünden şu üç şey geçtiğinde namaz bozulur: Siyah köpek, eşek, kadın."

Daha iğrenç ve alçak uydurmalar da var. İşte bir tane;

"Şu sayılanlar, namaz kılanın önünden geçerlerse namaz bozulur: Köpek, domuz, Yahudi, Hristiyan, Mecusî, âdet görmekte olan kadın." (bk. İbn Hemmam, 2/26-29)

İbn Hemmam, bu rivayetleri kaydettikten sonra Hz. Ali, İbn Abbas, Hz. Âişe ve İbn Ömer'in onlarla ilgili kanaatlerini de veri-

yor. Bu rivayetler kendisine aktardan İbn Abbas şunu söylüyor: "Temiz kelimeler ve salih amel Allah'a yükselip gider, onu hiçbir şey kesemez." Hz. Ali'nin bu rivayetler karşısındaki sözü şudur:

"Hiçbir şey namazı kesmez; sen nefsinin vesveselerini içinden atmaya bak!"

Bu rivayetler kendisine aktarılan Hz. Âişe (ölm.57/676) çok düşündürücü, çok sarsıcı bir yanıt vermiştir:

"Siz beni köpek ve eşekle eşitlemek mi istiyorsunuz, ey Iraklılar?! Şunu bilin ki hiçbir şey namazın kesilmesine sebep olamaz. Siz, içinizden geçen vesveseleri uzak tutmaya çalışın!"

Anılan rivayetleri duyduğunda İbn Ömer'in sözü de şu olmuştur: "Namazı hiçbir şey kesemez; siz mümkün olduğunca nefsinize hâkim olun." (İbn Hemmam, 3/29-30)

İbn Hemmam, büyük sahabîlerin bu karşı çıkışlarından sonra, tâbiûn (sahabîleri izleyen kuşak) ünlülerinden bazılarının aynı mealdeki karşı çıkışlarını da sıralamıştır, (bk. İbn Hemmam, 2/30-33)

Kadını fitne unsuru, şeytanın aracı olarak görmek:

Bu konuda en yıkıcı uydurma hadis şudur:

"Dünyadan ve kadınlardan sakının. Şu bir gerçek ki iblis çok uyanık, çok gözetleyici, çok avlayıcıdır. İblisin iyi insanlara kurduğu tuzakların, avı yakalamada en işe yarayanı kadın yoluyla kurulan tuzaktır." (Uydurmayı deşifre eden açıklamalar için bk. Elbanî; *el-Ahâdîs ez-Zaîfa,* 5/85)